

İŞ KAZASI VE MESLEK HASTALIĞI NEDENİYLE SOSYAL GÜVENLİK KURUMUNUN RÜCU ALACAĞINDAN ÜÇÜNCÜ KİŞİLERİN SORUMLULUĞU

Halil Özdemir¹

I. GİRİŞ

Sosyal Güvenlik Kurumu, Anayasanın ve kanunların görevlendirmesi nedeniyle iş kazası ve meslek hastalığı hallerinde sigortalılarına gerekli yardımları yapmaktadır. Hukukumuzda, Kuruma sigortalı veya hak sahiplerine yapılan ödemelerin ve bağlanan gelirlerin belirli koşullar altında işverenlerden ve üçüncü kişilerden rücu davası yoluyla talep etme hakkı tanınmıştır.

Üçüncü kişi, sigortalılık ilişkisinde tarafların dışındaki kişileri ifade eder. Kurum ve sigortalı veya sigortalının hak sahipleri dışındaki tüm kişiler üçüncü kişi konumundadır. Kurum, kusurları ile zarara uğratan işverenlerin yanında üçüncü kişilerden de zararını ödettirme hakkına sahiptir.

Kurumun, iş kazası ve meslek hastalığı nedeniyle sigortalıya veya hak sahiplerine yaptığı yardımları kusurlu bulunmak kaydıyla üçüncü kişilere ödettirme hakkı 5510 sayılı Kanununun 21. maddesinde düzenlenmiştir. Ancak, uygulamada sınırlı da olsa genel düzenlemelerden yararlanıldığı görülmektedir. Üçüncü kişilerin sorumluluğu 21. maddede düzenlenmesine karşın alacağın takibi, tahsili ve kusurlarının belirlenmesi genel hükümlere göre yapılmaktadır.

Rücu alacakları yönünden Kurumca alacak davası açılabileceği gibi, doğrudan icra takibine de konu yapılabilir. Uygulamada Kurumun doğrudan zarar verenlere başvurduğu da görülmektedir. Rücu davaları sulha veya arabuluculuğa tabi değildir. Ancak yapılandırma kanunları ile rücu konucu Kurum alacakları yapılandırılabilir.

¹ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi Üyesi, hozdemir45@gmail.com

II. RÜCU ALACAĞINDAN ÜÇÜNCÜ KİŞİLERİN SORUMLULUĞUNU DÜZENLEYEN HUKUKİ DÜZENLEMELER

İş kazası ve meslek hastalıklarından kaynaklanan rücu alacakları önceden 17.7.1964 tarihli 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununda düzenlenmiş iken sonra bu kanunu mülga kılan ve 1.10.2008 tarihinde yürürlüğe giren 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununda düzenlenmiştir.²

İş kazası ve meslek hastalığı nedeniyle sigortalıya veya hak sahiplerine kısa vadeli sigorta kollarından sağlanan yardımlar, aynı zamanda rücu alacağının konusunu oluşturmaktadır.

5510 sayılı Kanunda iş kazası ve meslek hastalığı bakımından üçüncü kişilerin sorumluluğu 21. maddenin dördüncü fıkrasında düzenlenmiştir:

“İş kazası, meslek hastalığı ve hastalık, üçüncü bir kişinin kusuru nedeniyle meydana gelmişse, sigortalıya ve hak sahiplerine yapılan veya ileride yapılması gereken ödemeler ile bağlanan gelirin başladığı tarihteki ilk peşin sermaye değerinin yarısı, zarara sebep olan üçüncü kişilere ve şayet kusuru varsa bunları çalıştıranlara rücu edilir.”³

Üçüncü kişilerin sorumluluğunu düzenleyen mülga 506 sayılı Kanunun 21/2. fıkrası: *“İş kazası veya meslek hastalığı, 3 üncü bir kişinin kasıt veya kusuru yüzünden olmuşsa, Kurumca bütün sigorta yardımları yapılmakla beraber zarara sebep olan 3 üncü kişilere ve şayet kusuru varsa bunları çalıştıranlara Borçlar Kanunu hükümlerine göre rücu edilir.”*

5510 sayılı Kanunun uygulanmasını göstermek amacıyla çıkarılan Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin⁴ 45. maddesinde de işveren ve üçüncü kişilerin sorumluluğu düzenlenmiştir.

Üçüncü kişilerin Kurum karşısında sorumluluğunun kapsamı 5510 sayılı Kanunda düzenlenmesine karşın kusur durumlarının belirlenmesi ise genel kanunlara (Borçlar Kanunu, Karayolları Trafik Kanunu gibi) bırakılmıştır.

“Kanunların geriye yürümezliği ilkesi” uyarınca yasalar yürürlüğe girdikleri tarihten sonraki hukuki durumlara uygulanabileceklerinden, sonradan çıkan bir kanun yürürlüğe girdiği tarihten önceki olaylara uygulanmaz. Kamu alacaklarının tahsilinde, geriye yürümenin söz konusu olup olmadığının saptanabilmesi için alacağı doğuran olayın ne zaman meydana geldiğinin tespiti gerekir. Genel olarak kamu alacağı, alacak konusu olayın meydana gelmesi veya hukuki durumun oluşması ile doğmaktadır. Dolayısıyla kamu

² Özdemir, Halil. Sosyal Güvenlik Kanunları, Ankara 2020

³ Anayasa Mahkemesi'nin 15/3/2012 t. 2011/128 E, 2012/40 K ile dördüncü fıkranın Anayasa'ya aykırılığı nedeniyle iptali istemi reddedilmiştir

⁴ Resmî Gazete Tarihi: 12.05.2010 Sayısı: 27579

alacağını doğuran olayın meydana geldiği veya hukuki durumun oluştuğu tarihte yürürlükte olan kanunun bu alacak için uygulanması gerekir.⁵

Kanunların geriye yürümemesi ilkesi, 5510 sayılı Kanunun Geçici 7. maddesi ile de kabul edilmiştir: “*Bu Kanunun yürürlük tarihine kadar 17/7/1964 tarihli ve 506 sayılı, 2/9/1971 tarihli ve 1479 sayılı, 17/10/1983 tarihli ve 2925 sayılı, bu Kanunla mülga 17/10/1983 tarihli ve 2926 sayılı, 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı kanunlar ile 17/7/1964 tarihli ve 506 sayılı Kanunun geçici 20 nci maddesine göre sandıklara tabi sigortalılık başlangıçları ile hizmet süreleri, fülî hizmet süresi zammı, itibarî hizmet süreleri, borçlandırılan ve ihya edilen süreler ve sigortalılık süreleri tabi oldukları kanun hükümlerine göre değerlendirilir.*” Maddeye göre 5510 sayılı Kanunun yürürlüğünden önceki olaylara önceki kanunlar, yürürlükten sonra ise 5510 sayılı Kanun uygulanacaktır.

Yargıtay uygulamasına göre de iş kazası veya meslek hastalığının meydana geldiği tarihteki yasal düzenleme uygulanmalıdır. Zararlandırıcı olay hangi kanun döneminde meydana gelmiş ise o tarihte yürürlükte olan kanun hükümleri uygulanır.⁶

Bu durumda 5510 sayılı Kanunda, üçüncü kişiler yönünden getirilen peşin sermaye değerinin yarısından sorumluluk gibi lehe veya üçüncü kişiler yönünden zamanaşımı sürelerinin artırılması gibi aleyhe getirilen düzenlemeler geçmişe uygulanmayacaktır.

⁵ Anayasa Mahkemesi 28.4.2011 t. E. 2009/39, K. 2011/68; Özdemir, Halil İş Kazası ve Meslek Hastalığı Nedeniyle SGK Alacağından İşverenlerin Sorumluluğu. Yargıtay Dergisi Ekim 2021, sayı 4, s. 1525 vd.

⁶ 10. HD. 26.05.2014 t. E. 2014/10425, K. 2014/12605 : 5510 sayılı Kanunun 01.10.2008 tarihinde yürürlüğe giren 21. maddesindeki; “İş kazası ve meslek hastalığı, işverenin kastı veya sigortalıların sağlığını koruma ve iş güvenliği mevzuatına aykırı bir hareketi sonucu meydana gelmişse, Kurumca sigortalıya veya hak sahiplerine bu Kanun gereğince yapılan veya ileride yapılması gereken ödemeler ile bağlanan gelirin başladığı tarihteki ilk peşin sermaye değeri toplamı, sigortalı veya hak sahiplerinin işverenden isteyebilecekleri tutarlarla sınırlı olmak üzere, Kurumca işverene ödettilir. İşverenin sorumluluğunun tespitinde kaçınılmazlık ilkesi dikkate alınır...” düzenlemesi getirilmiş ise de söz konusu düzenlemenin, anılan Kanunda, yürürlüğü öncesinde gerçekleşen olaylardan kaynaklanan rücu tazminat davalarında uygulanmasına olanak veren bir düzenleme bulunmadığı ve genel olarak Kanunların geriye yürümemesi (geçmişe etkili olmaması) kuralı sonucu olarak davanın yasal dayanağı 506 sayılı Kanunun 26. maddesidir.

III. ÜÇÜNCÜ KİŞİLERİN 21. MADDE KAPSAMINDA SORUMLULUĞU

A. ÜÇÜNCÜ KİŞİNİN 21. MADDE KAPSAMINDA SORUMLULUĞUNUN UNSURLARI

1. İş Kazası veya Meslek Hastalığının Meydana Gelmesi

Kurumun üçüncü kişilere karşı rücu hakkını kullanabilmesi için her şeyden önce zararlandırıcı olayın iş kazası ve meslek hastalığı niteliğini taşıyan bir olay olması gerekir. Hiç şüphesiz olayın iş kazası veya meslek hastalığı sayılması, içinde sigortalı olma unsurunu da barındırır. Aksi halde meydana gelen kaza, iş kazası olarak nitelenemez.

Kurumun sigortalı sayılmayan kişilere yardım yükümlülüğü yoktur. Öncelikle çalışan ile Kurum arasındaki ilişkinin sigortalılık ilişkisi olduğunun tespiti gerekmektedir. İş kazası ve meslek hastalığı yardımlarından sigortalı sayılanlar yararlanabilir. Akabinde sigortalının maruz kaldığı olayın 5510 sayılı Kanununun 13 ve 14. maddelerinde sayıldığı hallerde meydana gelen iş kazası veya meslek hastalığı niteliğinde olduğunun tespiti gerekmektedir.

2. İlliyet Bağı-Kusurun Varlığı

21. maddenin dördüncü fıkrasında belirtildiği gibi Kurumun rücu hakkının doğumu için iş kazası veya meslek hastalığı, üçüncü kişinin kusuru yüzünden doğmuş bulunmalıdır. Şayet zarara neden olan iş kazası veya meslek hastalığıyla üçüncü kişi arasında uygun neden-sonuç bağlantısı yoksa Kurum, sigortalıya veya hak sahiplerine yaptığı yardımları rücu edemez.⁷

21. madde sorumluluğu, genel hukuk ilkelerinden farklı, sosyal güvenlik hukukuna özgü bir sorumluluktur. Sorumluluk halleri maddede ayrıca belirlenmiştir. 21. maddede düzenlenen üçüncü kişilerin sorumluluğu kusur sorumluluğudur. Ancak kusurlu bulunmaları halinde rücu alacağından sorumlu tutulabilirler. Kusur tamamen sigortalıya izafe edilebiliyorsa bu durumda zarar Kurum uhdesinde kalacaktır.

Sorumluluk hukukunun temel amacı, ortaya çıkan zararın kim tarafından ne oranda tazmin edileceğinin tespitidir. Zararın tazmini zarar veren faile ait olacağından kusurun tespiti ve derecesi önem arz etmektedir. Zararın doğması üçüncü kişinin eylemi sonucu olduğu belirlendikten sonra da tazminatın miktarının belirlenmesi için kusurun yoğunluğunun tespiti gerekmektedir. Türk Borçlar Kanunu'nun 49. maddesine göre kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür. 50. maddesine göre de zarar gören, zararını ve zarar verenin kusurunu ispat yükü altındadır.

⁷ Bkz. Çenberci, Mustafa Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi. Ankara 1977 s 305

Zarar ve kusurun yoğunluğu belirlendikten sonra hâkim tarafından tazminatın kapsamı belirlenecektir.

B. ÜÇÜNCÜ KİŞİ KAVRAMI

21/4. maddede üçüncü kişinin kusurundan bahsedilmiş ve yine üçüncü kişilere rücu edileceği belirtilmesine rağmen üçüncü kişi kavramının tanımı yapılmamıştır.

İşveren ile çalışan arasında hizmet akdi tesis edildiğinde aynı zamanda zorunlu olarak Kurum ile çalışan arasında sigortalılık ilişkisi de doğar. Kısa ve uzun vadeli sigorta kapsamında çalışan kişilerin sigortalı olması zorunludur (m. 92). İşçi çalıştırmakla işveren, Kurumca yasa kapsamına alınır. İşveren, sigortalı çalıştırması halinde işyeri bildirgesini Kuruma vermek zorundadır (m. 11). İşçi, işveren ve Kurum arasında üçlü bir ilişki kurulmaktadır. Bu üçlü ilişkinin dışında olan herkes üçünü kişidir.

4/1-b sigortalıları yönünden de sigortalılığın başlaması ile Kurum ile aralarında ikili bir ilişki kurulmaktadır. 4/1-b sigortalıları yönünden ise işvereni olmadığından Kurum birinci kişi, sigortalı ve hak sahipleri ise ikinci kişi konumundadır. Bunların dışında kalan herkes üçüncü kişi sayılır.⁸

Üçüncü kişi (üçüncü şahıs), bir sözleşmede, davada veya icra takibinde taraflardan olmayan, taraflar dışındaki kişiyi ifade eder.⁹ Kurumun iş kazası ve meslek hastalığına dayalı açtığı rücu davalarında Kurum, sigortalı/hak sahibi ve bunun işvereni dışındaki tüm kişiler üçüncü kişidir.¹⁰

Yardım ve ödemelerde bulunan SGK birinci kişi, prim ödeyen ve yardımları alan sigortalı ile işvereni ikinci kişidir. Sigortalının hak sahipleri de yardımlardan yararlandığından bunlar da ikinci kişi konumundadır.¹¹ Dolayısıyla hak sahipleri üçüncü kişi sayılmadığından kusurlu bulunsalar bile madde 21/son gereği rücu davasında sorumlu tutulmazlar. Sigortalının işvereni yanında asıl işveren ve geçici işveren de ikinci kişi konumundadır ve işveren gibi sorumlu tutulmaktadır. Ancak işveren vekili, üçüncü kişi konumunda olmasına rağmen kanunda işveren gibi sorumlu tutulmuştur.

⁸ HGK 21.05.1997, 1997/10-193-451, 10. HD. 20.6.2002, 2002/4987-5554

⁹ Yılmaz, Ejder. Hukuk Sözlüğü. Ankara 2010, s. 785

¹⁰ Bkz. Güzel, Ali/Okur, Ali Rıza/Canıklıoğlu, Nurşen. Sosyal Güvenlik Hukuku, İstanbul 2020, s. 437; Tuncay, A. Tuncay/Ekmekçi, Ömer. Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, İstanbul 2017, s. 431; Aslanköylü, Resul. Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Şerhi, Ankara 2015, s. 845; Alp, Nihat Seyhun, Rücu Davaları, Ankara 2018, s. 128; Civan, Orhan Ersun. İş Kazası veya Meslek Hastalığından Doğan Rücu Davalarında Sosyal Güvenlik Kurumu Karşısında Sorumluluğun Kapsamı ve Müteselsil Sorumluluk. Ankara Üni. Hukuk Fak. Dergisi, 64 (4) 2, S. 1042

¹¹ 10. HD 25.1.2016 t. E. 2014/19694, K. 2016/731

İş kazası veya meslek hastalığında kusuru bulunan diğer işçi, işyeri dışından tamamen yabancı bir kişi veya işveren, yapı denetim kuruluşları, iş sağlığı ve güvenliği uzmanı, sigorta şirketi, sürücü, işleyen ve kazaya neden olan makinanın üreticisi üçüncü kişi olabilir. Üçüncü kişinin işverenin de üçüncü kişi sayılabilmesi için kazaya uğrayan sigortalının işvereni değil yabancı bir işveren olmalıdır.

Sigortalının yolcu olduğu bir trafik kazasında, sigortalı ve işvereni ikinci kişi; aynı işverenin çalışanı olan sürücü, karşı araç sürücüsü ve işvereni, karşı aracın işleteni, sigorta şirketleri ise üçüncü kişi konumundadır. Uyuşmazlıklarda üçüncü kişinin tespiti önem arz etmektedir. Çünkü kanunda üçüncü kişinin sorumluluğunun kapsamı farklı belirlenmiştir.

5510 sayılı Kanunun ek 9. maddesine göre, ev hizmetlerinde çalıştırılanlar da iş kazası ve meslek hastalığı sigortasından yararlanırlar. Ancak ay içinde çalışma saati süresine göre hesaplanan çalışma gün sayısı 10 günden az olarak çalıştıranlar bu Kanun uygulamasında işveren sayılmaz. Bu sigortalılar ile ilgili iş kazası ve meslek hastalığı olaylarında Kanunun 21 inci maddesinin birinci fıkrası hükümleri uygulanmaz. Dolayısıyla ev hizmetlerinde ayda 10 günden az çalıştıranlar 21/1. madde kapsamında işveren gibi değil, madde 21/4 kapsamında üçüncü kişi gibi sorumlu tutulur.

C. ÜÇÜNCÜ KİŞİNİN 21. MADDE KAPSAMINDA SORUMLULUĞU KUSUR SORUMLULUĞUDUR

Üçüncü kişinin sorumluluğu 5510 sayılı Kanunun 21/4. maddesinde kusur sorumluluğu olarak düzenlenmiştir. İş kazası, meslek hastalığı ve hastalık, üçüncü bir kişinin kusuru nedeniyle meydana gelmişse, ödemeler ile bağlanan gelirin başladığı tarihteki ilk peşin sermaye değerinin yarısı, zarara sebep olan üçüncü kişilere ve şayet kusuru varsa bunları çalıştıranlara rücu edilir.

Maddede üçüncü kişilerin ancak kusurlu davranışları ile sorumlu olmaları düzenlenmiştir. Bu nedenle üçüncü kişinin rücu alacağından sorumluluğu kusur sorumluluğu esasına dayanır. Bir başka ifadeyle; üçüncü kişi, ancak kusurlu bir hareketinin varlığı halinde rücu alacağından sorumlu tutulabilir.¹² Maddede, sosyal sigortalar hukukuna özgü ve özgün bir sorumluluk esasları öngörülmüştür ve genel hukuktan ayrı bir hukuksal yapıya sahiptir. 21/4. maddede düzenlenen Kurum alacağına hukuki niteliği, kanundan doğan basit rücu alacağıdır. Kurum, sigortalısına yaptığı yardımları, kanuni düzenleme olması nedeniyle rücu imkanına sahiptir.

21/4'üncü maddenin karşılığı olan mülga 506 sayılı Kanunun 26/2. fıkrasında, üçüncü kişinin sorumluluğu için "kasıt veya kusur" birlikte aranmışsa da bu bir eksiklik değildir. Zira kusur kavramı kasıtlı hareketi de içerir. "Ku-

¹² 10. HD 21.04.2016 t. 2015/4029 E, 2016/6418 K.

sur” kavramı üst kavramdır. Aynı zamanda ağır ve hafif ihmali de kapsar. Hukuk Genel Kurulu kararında¹³ bahsedildiği gibi; “Kusurun kanunlarımızda tanımı yapılmamıştır. Uygulama ve öğretide kabul görmüş tanıma göre; kusur, hukuk düzenince kınanabilen davranıştır. Kınamanın nedeni, başka türlü davranma olanağı varken ve zorunlu iken, bu şekilde davranılmayarak, bu tarzdan sapılmış olmasıdır. Kısacası; kusur, genel tanımıyla, hukuk düzeni tarafından bir davranış tarzının kınanması olup; bu kınama, o davranışın belirli koşullar altında bireylerden beklenen ortalama hareket tarzından sapmış olmasından kaynaklanır. Yine, öğreti ve uygulamadaki hâkim görüşe göre, sorumluluk hukuku açısından kusurun, kast ve ihmal (taksir) olmak üzere ikiye ayrılacağı kabul edilmektedir. Bu bağlamda, kast hukuka aykırı sonucun bilerek ve isteyerek meydana getirilmesi; ihmal ise, hukuka aykırı sonucu istememekle birlikte, böyle bir sonucun önlenmesi için gerekli önlemlerin alınmaması ve gereken özenin gösterilmemesidir.”

İşveren, 21/1. maddede ihmalinden dolayı sorumlu tutulmamasına rağmen üçüncü kişi hem kasıtlı hem de ihmali hareketlerden sorumlu tutulmuştur. Kanunda üçüncü kişinin sorumluluğu daha ağır biçimde öngörülmüştür. Bunun nedeni iş kazası ve meslek hastalığı primlerinin işverence ödenmesi olabilir.

Mülga 506 sayılı Kanunun 26/2. maddesinde üçüncü kişinin sorumluluğunun işverene nazaran daha ağır koşullara bağlanmasının eşitsizliğe neden olduğu iddiasıyla Anayasa Mahkemesine açılan iptal davası reddedilmiştir.¹⁴ Yüksek Mahkeme, işveren lehine getirilen sınırlı sorumluluğun prim ödeme olgusuna dayandığını, oysa üçüncü kişilerin herhangi bir prim ödemediğini, böylece eşitsizlikten söz edilemeyeceğini öne sürmüştür.

5510 sayılı Kanun’un 21. maddesinin birinci fıkrasında, meydana gelen iş kazası veya meslek hastalığında işverenden ilk peşin sermaye değerinin işverenin kusuruna isabet eden kısmının talep edileceği düzenlenmişken 21. maddesinin dördüncü fıkrasında üçüncü kişiden ilk peşin sermaye değerinin yarısının üçüncü kişinin kusuruna isabet eden kısmının talep edileceği düzenlenmesinin Anayasa Aykırılığı da iddia edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi tarafından, SGK’nın rücu alacağıının hesaplanmasında, emek gelirleri düşük olan ve SGK’ya prim ödeyen üçüncü kişilerin karşılaştıkları sosyal riskler karşısında yoksulluğa düşmemeleri için sorumluluklarının işverene göre daha hafif olarak belirlenmesi ve SGK’nın yapacağı giderlerin bir kısmının Devlet tarafından karşılanması Anayasa’nın maddeleriyle uyum içinde olduğu gerekçesi ile talep reddedilmiştir.¹⁵ Ancak bu karar

¹³ Y. HGK. 19.06.2015 t. 2014/77 E., 2015/1712 K.

¹⁴ Aslanköylü, Resul. Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Şerhi Cilt 1 Ankara 2015 s. 876; Any Mh. 23.5.197 t. E. 2. K. 28

¹⁵ Anayasa Mahkemesi 28.4.2011 t. E. 2009/39, K. 2011/68

Yüksek Mahkemenin daha önce, işverenin prim ödemesi nedeniyle sorumluluğunun daha az olması ve kısıtlanmasının gerektiği kararı ile çelişmektedir. Yüksek mahkeme farklı zamanlarda birbiriyle çelişen farklı kararlar vererek mevcut düzenlemelere dokunmamıştır.

5510 sayılı Kanunun uygulanmasını göstermek amacıyla çıkarılan Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin¹⁶ 45/4. maddesinde de kanuni düzenleme tekrar edilerek üçüncü kişilerin sorumluluğu kusur sorumluluğu olarak düzenlenmiştir.

21/1. maddede işverenin sorumluluğu düzenlenirken işverenin kastı ve sigortalının sağlığını koruma ve iş güvenliği mevzuatına aykırı hareketi aranırken 21/4. maddede üçüncü kişinin kusurlu hareketi aranmıştır. Suç sayılır eylem de kusur kavramı içerisine girmektedir. Sigortalının zarara uğramasında üçüncü kişi işveren olmadığı için işveren gibi sorumlu tutulamaz. Bu nedenle üçüncü kişi iş sağlığı ve güvenliği tedbirleri almak zorunda değildir. Kusuru belirlenirken iş sağlığı ve güvenliği mevzuatı değil genel hükümler uygulanır. Kanunda üçüncü kişinin hangi hareketinin kusurlu sayılacağı belirtilmediğinden genel hükümlere göre kusur belirlemesi yapılacaktır. Ancak işyerinde bizzat iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerinin alınması ile görevli üçüncü kişilerin kusuru belirlenirken bu görevlerinde ihmali bulunup bulunmadığı irdelenecektir.

SGK, zararını üçüncü kişilerden kusura dayalı olarak 21/4. maddeye göre isterken kusurlu olup olmadığı genel hükümlere yani Borçlar Kanunu hükümlerine göre belirlenecektir. Bu nedenle mülga 506 sayılı Kanunun 26/2. maddesinde “*Borçlar Kanunu hükümlerine göre rücu edilir*” hükmü yer almıştır. Aynı ibareye 21/4. maddede yer verilmemiştir ancak bu bir eksiklik değildir. Çünkü üçüncü kişi ancak genel hükümlere göre kusurlu sayılabilirse sorumlu tutulacaktır. İş kazası veya meslek hastalığı, üçüncü kişinin kusurlu davranışlarından birisi (kast, taksir) bulunması halinde Kuruma karşı rücu alacağından kusur oranı kadar sorumlu olacaktır. Rücu edilirken kusur oranının dikkate alınması gerekir.

21/1. fıkrada yer alan “*İşverenin sorumluluğunun tespitinde kaçınılmazlık ilkesi dikkate alınır*” ibaresine 21/4. fıkrada yer verilmemiştir. Ancak üçüncü kişinin rücu sorumluluğu belirlenirken olayın oluşumunda kaçınılmazlığın etkisi varsa bu durum yine göz önüne alınacaktır. Çünkü kaçınılmazlığın mücbir sebebin bir unsuru olarak dikkate alınması kusur sorumluluğunun doğal sonucudur.

Üçüncü kişinin sorumluluğu maddede kusur sorumluluğu olarak düzenlenmesi nedeniyle kanunlarda düzenlenen kusursuz sorumluluk halleri uygulanmaz. Ev başkanının, adam çalıştırmanın, yapı malikinin, araç işleteninin ayrıca şahsi kusurları varsa sorumluluğuna gidilmektedir. Örneğin adam

¹⁶ Resmî Gazete Tarihi: 12.05.2010 Sayısı: 27579

çalıştırmanın şahsi kusuru varsa sorumlu tutulabilir. Aksi halde çalışanın kusuru nedeniyle kusursuz sorumluluğu yoktur.

21/1. madde sadece 4/1-a sigortalıları yönünden iş kazası ve meslek hastalığına dayalı rücu hakkını düzenlemişken 21/4. maddede ise hem 4/1-a ve hem de 4/1-b sigortalıları yönünden rücu hakkı düzenlenmiştir. Yani 4/1-a ve b maddeleri kapsamındaki sigortalıların iş kazası ve meslek hastalığı nedeniyle Kurumca üçüncü kişilere 21/4. maddeye göre rücu edebilir. İş kazası ve meslek hastalığı dışında hastalık kolundan geçici iş göremezlik ödemeleri de madde 21/4 kapsamındadır.¹⁷ Kendi nam ve hesabına çalışan 4/1-b sigortalıları yönünden Kurumun rücu alacağı, işverenleri olmaması nedeniyle sadece üçüncü kişilere yöneltilebilir.

D. BAZI DURUMLARDA ÜÇÜNCÜ KİŞİLERİN SORUMLULUĞU

1. Üçüncü Kişileri Çalıştıranlar (Üçüncü Kişinin İşvereni)

21/4. maddede “zarara sebep olan üçüncü kişilere ve şayet kusuru varsa bunları çalıştıranlara rücu edilir” denilerek üçüncü kişilerin işverenlerine de rücu edilebileceği düzenlenmiştir.

21/4. maddede düzenlenen üçüncü kişinin işvereni/çalıştırıcı kavramının karşılığı, TBK'nın 66. maddesinde, “adam çalıştırıcının sorumluluğu”; 116. maddesinde “yardımcı kişilerin fiillerinden sorumluluk” düzenlenmiştir. TBK'daki düzenlemeler kusursuz sorumluluk halleridir. Adam çalıştırıcının sorumluluğu, kusursuz sorumluluk türlerinden özen sorumluluğudur. Sorumluluğun kaynağı, sorumlu kişinin ya belirli bir kişi ya veya kişiler ya da bir şey üzerinde haiz olduğu hâkimiyet ilişkisinden doğmaktadır. Sorumlu kişiye, sorumluluğun kaynaklandığı kişi veya şey üzerinde bir denetim ya da gözetim ödevi yüklenmiştir. Objektif nitelikteki bu özen gösterme yükümlülüğünün, denetim ve gözetim ödevinin ihlali halinde sorumlu kişi meydana gelen zararı gidermek zorundadır. TBK madde 116'da ise, borçlunun, borcun ifasında veya bir borçtan doğan hakkın kullanılmasında çalıştırdığı yardımcı kişinin, işini gördüğü sırada alacaklıya vermiş olduğu zarardan sorumluluğu düzenlemiştir. Madde 116'da sözleşme sorumluluğu uygulanır.¹⁸

TBK 66 ve 116. maddelerde düzenlenen sorumluluk, kusursuz sorumluluk halleridir. İşverenin ayrıca kusurlu bulunması gerekmez. Oysa 21/4. maddede TBK'dan ayrı özel bir sorumluluk hali düzenlenmiştir. Maddede “şayet kusuru varsa bunları çalıştıranlara rücu edilir” denildiğinden olayın iş kazası veya meslek hastalığı olması halinde adam çalıştırıcı veya yardımcı kişi çalıştırıcı ancak ayrıca kusurları varsa sorumlu tutulabilir. İş kazası

¹⁷ 10. HD 26.4.2017 t. 2015/14941 E, 2017/3825 K.

¹⁸ Bkz. Eren, Fikret. Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2019. S. 693 vd.

ve meslek hastalığı nedeniyle rücu davalarında TBK'daki adam çalıştıran ve yardımcı kişi çalıştıranların sorumluluğuna dair hükümler uygulanmaz. Üçüncü kişinin işverenin sorumlu tutulabilmesi için sadece iş kazası veya meslek hastalığının ortaya çıkmasında çalışanın kusurlu olması yeterli değil, aynı zamanda üçüncü kişiyi istihdam eden işverenin de kanunda açıkça belirtildiği üzere kusurunun bulunması gerekmektedir.¹⁹

Madde 21/4'de belirtilen üçüncü kişinin işvereni de üçüncü kişidir. Üçüncü kişinin işvereni gerçek kişi olabileceği gibi tüzel kişi de olabilir. Madde 21/4'e göre sorumlu tutulan üçüncü kişinin işvereni, kazaya uğrayan sigortalının işvereni dışında bir işverendir. Sigortalı ile aynı işverene bağlı olarak çalışan üçüncü kişinin işvereni yine sigortalının işvereni olacağından sorumluluğu m. 21/4'e göre değil m. 21/1'e göre belirlenecektir. Üçüncü kişi ile birlikte işvereni de zararlandırıcı sigorta olayında bizzat kusurlu bulunursa müteselsil sorumluluk uygulaması gereği çalışanın kusurundan da sorumlu tutulacaktır.

Üçüncü kişiyi çalıştıranların sorumluluğu da m. 21/4 kapsamında belirlenir. Sorumluluk şartları üçüncü kişi gibi kusur sorumluluğudur ve ayrıca kusurlu davranışı bulunması gerekir. Üçüncü kişileri çalıştıranların sorumluluğunun belirlenmesinde de kaçınılmazlık dikkate alınır. Üçüncü kişinin işvereni, çalışanın istihdam etmede kusurlu bulunursa bu durumda da sorumlu tutulacaktır.

Üçüncü kişileri çalıştıranların kusurlarının belirlenmesine açıklık getirmek gerekir. Üçüncü kişileri çalıştıranlar da üçüncü kişi sayıldığından Kanunda “iş kazası, meslek hastalığı ve hastalık, üçüncü bir kişinin kusuru nedeniyle meydana gelmişse” denildiğinden her türlü kusurundan sorumlu olabileceklerdir. Adam çalıştıranlar, çalışanın seçerken, işiyle ilgili talimat verirken, gözetim ve denetimde bulunurken gerekli özeni göstermezlerse, işletmenin çalışma düzeni zararın doğmasına neden olurlarsa sorumlu tutulabilirler. Örneğin işverenin ehliyetsiz sürücü istihdam etmesi, işçiyi fazla ve yorgun halde çalıştırması, yanlış talimat vermesi, yapılan işe uygun ehliyetle kişinin istihdam edilmemesi, araçta ve makinada bakım eksikliğinin bulunması gibi nedenlerle üçüncü kişinin işvereni sorumlu tutulabilir.

¹⁹ Yrg. 10HD08.10.2020t.E.2020/1905,K.2020/5771:(...)Yapılan açıklamalar çerçevesinde; uzman bilirkişilerden gerçek kusurlu olan/olanlar ile kusur oranlarının belirlendiği rapor alınarak, maddi olgunun nasıl meydana geldiğine ilişkin kusur belirlenmesine etkili olabilecek bütün kuşular yapılacak inceleme ve araştırma ile giderildikten sonra, somut olayda davalılardan (...) şirketinin 3. kişi konumunda olup olmadığı ve bu kapsamda bir kusurunun bulunup bulunmadığı araştırılarak ve şayet kusursuz bulunması halinde hakkındaki davanın reddine karar verilmesi gerekirken ...

2. Araç İşletenin Sorumluluğu

Araç işletenin hukuki sorumluluğu 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 85. maddesinde düzenlenmiştir. 85/1. maddeye göre, “*Bir motorlu aracın işletilmesi bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına yahut bir şeyin zarara uğramasına sebep olursa, motorlu aracın bir teşebbüsün unvanı veya işletme adı altında veya bu teşebbüs tarafından kesilen biletle işletilmesi halinde, motorlu aracın işleteni ve bağlı olduğu teşebbüsün sahibi, doğan zarardan müştereken ve müteselsilen sorumlu olurlar.*” 85/5. maddeye göre ise, “*İşleten ve araç işleticisi teşebbüsün sahibi, aracın sürücüsünün veya aracın kullanılmasına katılan yardımcı kişilerin kusurundan kendi kusuru gibi sorumludur.*”

Anılan 85. maddeye göre işletenin sorumluluğu kusursuz sorumluluktur. Yani işleten, zararlandırıcı olayının vukuunda şahsi kusuru bulunmasa bile fiili hâkimiyetinde bulunan aracın sürücüsü ile sürücünün dışında kalan diğer yardımcıların kusurlu eylemlerinden kusursuz sorumlu olur.

Motorlu araçların işletilme tehlikesine karşı, zarar gören üçüncü şahısları korumak amacıyla getirilmiş olan bu düzenleme ile öngörülen sorumluluğunun bir kusur sorumluluğu olmayıp, sebep sorumluluğu olduğu; böylece araç işletenin sorumluluğunun sebep sorumluluğunun ikinci türü olan tehlike sorumluluğuna ilişkin bulunduğu, öğretide ve yargısal içtihatlarla kabul edilmiştir.²⁰

Araç işletenin sorumlu tutulabilmesi için, araç işletme faaliyeti ile zarar arasında uygun illiyet (nedensellik) bağının bulunması gerekir. Karayolları Trafik Kanunu açısından uygun illiyet bağı, motorlu araç işletme faaliyetinin bir zarara sebep olmasıdır. Zararın motorlu aracın işletilmesi nedeniyle meydana geldiği kabul edilebiliyorsa, başka bir ifade ile araç işletilmeydi zarar meydana gelmezdi denilebiliyorsa, bu durumda uygun illiyet bağının varlığı kabul edilir. Meydana gelen zarar ile motorlu araç işletme faaliyeti arasında ilgi bulunmasına rağmen, işletme faaliyeti zararın sebebini oluşturmuyorsa diğer bir deyişle işletme faaliyeti o zararın doğumu için yetersiz kalıyorsa bu durumda uygun illiyet bağı bulunmadığı için işleten sorumlu tutulamayacaktır.²¹

İşletilme halinde olmayan bir motorlu aracın sebep olduğu trafik kazasından dolayı işletenin sorumlu tutulabilmesi için, zarar görenin, kazanın oluşumunda işleten veya eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişilere ilişkin bir kusurun varlığını veya araçtaki bozukluğun kazaya sebep olduğunu ispat etmesi gerekir (KTK m. 85/3).

²⁰ Fikret Eren, Borçlar Hukuku, 9. Bası, s. 631 vd.; Ahmet Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku, Genişletilmiş 10. Baskı, s. 264 vd.

²¹ 10. HD 25.04.2019 t. E. 2016/8879, K. 2019/3875

KTK 3. maddesine göre işleten: *“Araç sahibi olan veya mülkiyeti muhafaza kaydıyla satışta alıcı sıfatıyla sicilde kayıtlı görülen veya aracın uzun süreli kiralama, ariyet veya rehni gibi hallerde kiracı, ariyet veya rehin alan kişidir. Ancak ilgili tarafından başka bir kişinin aracı kendi hesabına ve tehlikesi kendisine ait olmak üzere işlettiği ve araç üzerinde fiili tasarrufu bulunduğu ispat edilirse, bu kimse işleten sayılır.”*

Maddeye göre işleten şunlardır:

1. Araç sahibi
2. Aracın bağlı bulunduğu teşebbüsün sahibi
3. Aracın mülkiyeti muhafaza kaydıyla alıcısı
4. Aracın uzun süreli kiracısı, ariyet alanı ya da rehin alanı
5. Adı trafik belgesinde yazılı kişiler
6. Adına sigorta poliçesi düzenlenen kişiler.

Karayolları Trafik Kanununda bazı kişiler de işleten olmadıkları halde işleten gibi sorumlu tutulmuşlardır. Farazi işleten olarak adlandırılan bu kişiler şunlardır:

1. Motorlu araçla ilgili mesleki faaliyette bulunan kişiler (m. 104/1)
2. Yarış düzenleyiciler (m. 105)
3. Devlet ve kamu tüzel kişileri (m. 106)
4. Motorlu aracı çalan ya da gasbeden kişiler (m. 107/1)²²

KTK madde 85/2'ye göre, *“Motorlu araç ölüme veya yaralanmaya sebebiyet vermiş ise, kazaya karışan aracın başkalarına devir ve temlik veya üzerinde bir hak tesisini önlemek amacıyla olaya el koyan Cumhuriyet Savcılıklarınca, aracın tescilli olduğu tescil kuruluşuna trafik kaydı üzerine şerh düşülmesi için talimat verilir. Kaza anı ile Cumhuriyet Savcılığınca trafik kaydı üzerine şerh düşülmesi arasında geçen süreler içinde kötü niyetle yapılan araç tescilleri hükümsüz sayılır. Şerhin konulduğu tarihten itibaren bir ay içerisinde, şerhin kaldırıldığına veya devamına ilişkin mahkeme kararı ibraz edilmediği takdirde bu şerh hükümsüz sayılır.”*

Rücu davalarında işletenin tespiti ön sorun olarak ele alınıp öncelikli tespit edilmesi gerekecektir. 2918 sayılı KTK hükümlerine göre, trafik kaydı *“işleteni”* kesin olarak gösteren bir karine değilse de onun kim olduğunu belirleyen güçlü bir kanıt niteliğindedir. Ancak, trafik kaydına rağmen işletenliğin üçüncü kişi üzerinde bulunmasını engelleyen bir yasa hükmü yoktur. KTK 3. maddesine göre ilgili tarafından başka bir kişinin aracı kendi

²² Bkz. Tuztaş, Hüseyin. Trafik Kazalarından Doğan Cismani Zararlar ve Tazmini. Konya Barosu Yayınları no: 12 s. 37

hesabına ve tehlikesi kendisine ait olmak üzere işlettiği ve araç üzerinde fiili tasarrufu bulunduğu ispat edilirse, bu kimse işleten sayılır.

Bu yasal düzenleme karşısında, kazaya karışan araçların meydana getirdikleri zararlardan araç sahiplerinin hukuken sorumlu olacağı ilkesi benimsenmiş ise de, araç malikleri tarafından herhangi bir sebeple yararlanılması için bir başka kimseye devir edilmesi halinde (kısa bir süre için kiralanmaması kaydıyla) artık üzerindeki fiili hakimiyeti kalmaması ve bu sebeple ekonomik yönden de bir yararlanma olanağının kalktığı durumlarda, o araca kaza sırasında fiili hakimiyeti altında bulunduran ve ondan iktisaden yararlanan kimsenin işleten sıfatıyla meydana gelen zarardan sorumlu tutulması gerekir. Bunun sonucu olarak da araç maliki sorumlu tutulmamalıdır. Gerek doktrinde gerekse Yargıtay'ın uygulamalarında, kiracının işleten sıfatının belirlenmesinde, kira sözleşmesinin uzun süreli olması, araç üzerinde fiili hakimiyet ve ekonomik yararlanma unsurlarının birlikte bulunması gerekmektedir.²³

Bir aracı kendi menfaatine, masraflarına katlanmak suretiyle işletmekten amaç, geçici, bir defaya mahsus özel bir kullanma menfaati değil, aracın tahsis amacına yönelik, sürekli, çok daha genel bir nitelikte bir kullanma menfaatidir. Keza, fiili hâkimiyetten de anlaşılması gereken, araçtan bir anlık, geçici bir yararlanma gücü olmayıp, aksine aracın hangi şartlarla ve özellikle hangi kişinin egemenliği altında hareket edebileceğine karar verme gücüdür. Özellikle aracın trafiğe sokulmasına, orada tutulmasına veya trafikten çekilmesine, donatılmasına, bakılmasına, muhafazasına, kim tarafından, nasıl ve hangi amaçla kullanılması gerektiğine karar verme yetkisi, fiili hâkimiyeti oluşturur. Bir aracın masraf ve tehlikelerini üstlenme ise, onun donatım, bakım ve işletme giderlerini, vergi ve sigorta primlerini ödemeyi ifade eder.²⁴

5510 sayılı Kanunun 21. maddesindeki işveren ve üçüncü kişilerin sorumluluğu kusur sorumluluğu olduğundan KTK'daki işletenin kusursuz sorumluluk hali uygulanmaz. Sorumlu tutulabilmesi için işletenin de ayrıca kusurlu bulunması gerekir. Ehliyetsiz sürücü görevlendirmek, aracın bakımlarının yapılmaması, araca normalden fazla yükleme yapılması gibi durumlarda işletene de ayrıca kusur izafe edilebilmektedir.²⁵

²³ 17. HD E. 2020/1376, K. 2021/3247

²⁴ HGK 20.4.2021 t. E. 2020/191, K. 2021-86

²⁵ 10. HD 25.4.2019 t. E. 2016/8879, K. 2019/3875: Somut olayda, davalılardan (...) Kollektif Şirketi Kurum sigortalısının işvereni olup, aynı zamanda trafik kazasına neden olan araç sahibi ve işletenidir. Karara esas alınan bilirkişi raporunda davalı işveren (...) Kollektif Şirketinin, sürücünün kusurlu hareketi ile kazanın meydana gelmesinde illiyet bağı kesildiğinden, kusuru bulunmadığı, ancak araç maliki, işleten ve istihdam eden olarak davalı sürücünün kusurundan müştereken ve müteselsilen sorumlu olacağı belirtilmiş, mahkemece bu tespite istinaden dava ile talep edilen geçici iş göremezlik ödemesinin davalılardan müştereken ve müteselsilen tahsiline karar verilmiş ise de, 5510 sayılı Yasanın 21. maddesi 1. fıkrası amir hükmü karşısında kararın isabetsiz olduğu anlaşılmaktadır.

Trafik kazasına karışan araç Kurum sigortalısının işverenine ait ise aynı zamanda işveren olan işleten, 5510 sayılı Kanununun 21/1. maddesi kapsamında sorumlu olacaktır. Ancak sigortalının işvereni dışındaki işletenin, aracı ile bir iş kazasına yol açarak sigortalının zarara uğramasına neden olursa aracın işleteni üçüncü kişi sayılacak ve sorumluluğu 21/4. maddeye göre belirlenecektir. Her iki durumda da işletenin sorumluluğu kusur sorumluluğu olup, 2918 sayılı KTK'daki tehlike sorumluluğu uygulanmayacaktır. Sürücünün kusuru ile illiyet bağının kesildiği durumlarda işletene ayrıca kusur izafe edilemiyorsa sorumlu olmayacaktır. Araç maliki, işleten ve istihdam eden olarak sürücünün kusurundan müteselsilen sorumlu tutulamaz. İşleten, sigortalıya karşı KTK hükümlerine göre kusursuz sorumlu olsa da rücu alacağına Kuruma karşı ancak işleten olarak ayrıca kusur izafe edilebiliyorsa sorumlu tutulacaktır.

3. Sigorta Şirketlerinin Sorumluluğu

a. Zorunlu mali sorumluluk sigortası

2918 sayılı KTK'nun 91. maddesiyle, işletenin 85. maddenin birinci fıkrasına göre olan sorumluluklarının karşılanmasını sağlamak üzere mali sorumluluk sigortası yaptırma zorunluluğu getirilmiştir. Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarının A-1. maddesinde de “*sigortacı bu poliçede tanımlanan motorlu aracın işletilmesi sırasında bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına veya bir şeyin zarara uğramasına sebebiyet vermesinden dolayı 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'na göre işletene düşen hukuki sorumluluğu, zorunlu sigorta limitlerine kadar temin eder*” denilmiştir.

Buna göre, motorlu bir aracın karayolunda işletilmesi sırasında, bir kimsenin ölümüne, yaralanmasına veya bir şeyin zarara uğramasına neden olması halinde o aracı işletenin zarara uğrayan üçüncü kişilere karşı olan sorumluluğunu belli limitler dâhilinde karşılamayı amaçlayan ve yasaca yapılması zorunlu kılınan sorumluluk sigortası türüne zorunlu mali sorumluluk sigortası adı verilmektedir.

Zorunlu mali sorumluluk sigortasında, rizikonun gerçekleşmesi halinde sigortacının ödeyeceği tazminat, 2918 sayılı Kanununun 91.maddesinin yollamasıyla aynı Kanununun 85. maddesine göre belirlenir. Buna göre sigortacı; sigorta ettiren işleten tarafından, motorlu aracın işletilmesi sırasında ortaya çıkan maddi zararlar ile kişinin yaralanması veya ölmesi gibi bedeni zararlardan sorumludur. Kişinin bedenine gelen zararlarda tedavi giderlerinin öden-

---

Davalı işveren (...) Kollektif Şirketinin sorumluluğu kusur sorumluluğu olup, münhasıran işleten olarak sorumlu kabul edilemeyeceği düşünülmeksizin, yazılı şekilde hüküm tesisi bozmayı gerektirmektedir.

mesine ilişkin koşullar 98. maddede, diğer tazminat ve giderlerin ödenmesi esasları ise, 99. maddede açıklanmıştır.²⁶

Özetle sigorta şirketi ödediği primler karşılığı, zarar verenin, başkalarına zarar verme olasılığını satın almış olup, yasal düzenlemelerden de açıkça anlaşılacağı üzere sigorta şirketinin sorumluluğu, zarar veren sürücü ve işletenin sorumluluğu ile aynıdır ve sigortalının halefidir. Kurumun sigorta şirketine müracaat edebilmesi, işleten ile sigortacının sözleşmesine dayanır. Bu sözleşme gereği sigortacı, işletenin Kuruma karşı olan borçlarını da üstlenmektedir.

Sigorta şirketlerinin sorumluluğu akdi sorumluluk olup poliçe limiti ile sınırlıdır. Dava, zarar verene karşı açılabilir onun hukuki ve mali sorumluluğunu teminat kapsamında yükümlenen Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortasına da açılabilir. Bu sigorta ile asıl güvence altına alınan menfaat, sigorta ettirenin menfaatidir. Sigorta ettiren, zararı karşıladıktan sonra kendi sigortacısından limitler dahilinde ödemesini talep edebilecektir.²⁷

Sigorta şirketleri rücu davalarında Kurum açısından üçüncü kişi konumundadır ancak kime teminat sağlıyorsa onun sorumluluğu kadar limiti dahilinde sorumlu olur. Sürücü veya işleten, yerine göre 5510 sayılı Kanununun 21/1 kapsamında işveren veya 21/4 kapsamında üçüncü kişi olarak sorumlu tutulduğu hallerde sigorta şirketinin de onunla birlikte sorumluluğu devam eder. Yani işveren veya üçüncü kişi gibi limiti dahilinde aynen sorumlu tutulur.

9.6.2021 tarihli 7327 sayılı Kanunun 19. maddesi ile KTK 92. maddesine eklenen son fıkraya göre, “31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu kapsamında Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından yapılan gelir kaybına ilişkin ödemelerde, 5510 sayılı Kanunun 21 inci maddesi uyarınca sigortacının Sosyal Güvenlik Kurumuna karşı sorumluluğu varsa, bu sorumluluk sigortacının kendi sigortalısının kusuru oranında devam eder.” Böylece, sigorta şirketinin Kuruma karşı sorumluluğunun kaynağının sözleşme olması yanında yasal bir dayanağa da kavuşmuş oldu.

Sigorta şirketi zararlandırıcı olayın dışındadır ve ayrıca kusurlu bulunması aranmaz. İşleten veya sürücünün kusurlu bulunması yeterlidir. Yani sigorta şirketinin zorunlu mali mesuliyet sigortası kapsamında Kurumun rücu alacağından sorumluluğu, sigortaladığı aracın sürücüsü ile işletenin kusurlarıyla ve kaza tarihi itibarıyla geçerli olan poliçede yazılı sorumluluk limiti ve Kurum zararı ile sınırlıdır.²⁸ Kurumun sigortadan isteyebileceği miktar

²⁶ Özdemir, Halil. Trafik Kazaları Nedeniyle Oluşan Sağlık Hizmet Bedellerinden Sosyal Güvenlik Kurumunun Sorumluluğunun Kapsamı. Sicil İş Hukuku Dergisi 2013 Yılı, sayı: 30, s. 140-141

²⁷ 10. HD 8.6.2009 t. E. 2007/22391, K. 2009/10301

²⁸ 10. HD 3.10.2018 t. E. 2018/5020, K. 2018/7492

poliçe limitinin altında ise ancak o miktar talep edilebilir. Sigorta şirketinin Kurum dışında yaptığı ödemeler Kurum alacağından düşülemez ise de Kuruma yapılan ödemelerin düşülmesi gerekir. Ancak Sigortanın aynı olay nedeniyle Kurum dışında yaptığı ödemeler sonucu bakiye limit kalmış ise bakiye limit ile sınırlı olarak Kurum alacağına hükmedilebilir. Poliçe limitinin tamamının ödenmiş olması durumunda ise artık sigorta şirketi sorumluluktan kurtulacaktır.

Kurumun rücu alacağına konu olayın poliçe süresi içinde meydana gelmesi gerekir. Poliçe süresinden önce veya sonrasında meydana gelen olaylardan sigorta şirketinin sorumluluğu yoktur. Sigortacının sorumluluğunun başlayabilmesi için TTK 121. madde uyarınca aksine sözleşme yoksa, primin veya ilk taksitinin ödenmesi ile başlar. Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarının A.7. maddesine göre “*Sigorta, poliçede, başlama ve sona erme tarihleri olarak yazılan günlerde, aksi kararlaştırılmadıkça, Türkiye saati ile öğleyin 12.00’da başlar ve öğleyin saat 12.00’da sona erer.*”

KTK 95. maddesine göre, “*Sigortalı aracı işletenlerin değişmesi halinde, devreden kişi 15 gün içinde sigortacıya durumu bildirmek zorundadır. Sigortacı sigorta sözleşmesini durumun kendisine tebliği tarihinden itibaren onbeş gün içinde feshedebilir. Sigorta fesih tarihinden onbeş gün sonrasına kadar geçerlidir.*” Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarının C.4. maddesine göre de “*sigorta sözleşmesi, sözleşmeye taraf olan sigortalıyı takip eder. Sigortalının değiştiği her durumda mevcut sözleşme değişim tarihi itibarıyla kendiliğinden sona erer ve ilgiliye gün esasına göre prim iadesi yapılır. Ancak, mevcut sözleşme sigortalının değiştiği tarihten itibaren onbeş gün süresince herhangi bir işleme gerek kalmaksızın ve prim ödenmeksizin yeni işleten için sözleşme yapılana kadar geçerlidir.*”

Sigorta şirketi tarafından tazminat ve giderlerin ödenmesi için KTK 99 ve Zorunlu Mali Sorumluluk Sigorta Poliçesi Genel Şartlarının B-2.1. maddesi uyarınca, hak sahibinin belirlenen belgeleri, sigortacının merkez veya kuruluşlarından birine iletmesi gerekir. Sigorta şirketi kendisine tebliğ tarihinden itibaren sekiz iş günü içinde zorunlu mali sorumluluk sigortası sınırları içinde kalan miktarları hak sahibine ödemek zorundadırlar. 8 iş günlük sürenin sonunda temerrüd oluşur. Sigortacının kendisine iletilen belgelere haklı olarak itiraz etmesi veya kendisinin hak sahibinden ya da başka bir kurumdan haklı olarak yeni bir belge talep etmesi halinde söz konusu süre yeni talep edilen belgenin sigortacının merkez veya şubelerinden birine iletilmesinden sonra başlar. Sigortacı hak sahibinden münhasıran hak sahibinin tazminat hakkını etkileyen bilgi ve belgeleri talep edebilir.

Gerekli belgeler ibraz edilmeksizin başvurulması ya da hiç müracaatın bulunmaması halinde ise sigorta şirketinin temerrüdü söz konusu olmadığı-

dan, faiz başlangıcının icra takibine girilmişse takip tarihi, dava açılmışsa dava tarihi olarak kabul edilmesi gerekir.²⁹

Zorunlu mali mesuliyet sigortası türünde, sigorta şirketi birinci, aracı sigorta ettiren ikinci, bu iki kişinin dışında olup da zarar gören kişi ise üçüncü kişi konumundadır. ZMMS kazaya karışan aracı işletenin, zarara uğrayan üçüncü kişilere karşı olan sorumluluğunu belli limitler dâhilinde karşılamayı amaçlamaktadır. Sigortacı, sözleşmenin tarafı olan işletenin zararını değil, işletenin kusurlu davranışı ile üçüncü kişilere karşı oluşan sorumluluğunu üstlenmektedir.

Ancak uygulamada sigorta ilişkisinde ikinci kişi konumunda olan işletenin ölümü halinde işletenin desteğinden yoksun kalanların işletenin zorunlu mali mesuliyet sigortasından tazminat isteyip isteyemeyecekleri hususu tartışma konusu yapılmıştır.

Yargıtay 17. Hukuk Dairesi (kapatılan) ile Hukuk Genel Kurulu bazı kararlarında, destekten yoksun kalma tazminatının yansıma zararı olması nedeniyle desteğin kusurunun hak sahiplerine karşı ileri sürülemeyeceği, işletenin ölümü nedeniyle talep edilen destek zararının, ölenin değil, üçüncü kişi durumundaki destek tazminatı isteklilerinin zararı olduğunu kabul etmiştir. İşletenin ve şoförün ister kendi kusuru ister bir başkasının kusuru ile olsun salt ölmüş olması, destekten yoksun kalanlar üzerinde doğrudan zarar doğurup; bu zarar gerek Kanun gerek poliçe kapsamıyla teminat dışı bırakılmamış olmakla, davacıların hakkına, desteklerinin kusurunun olması etkili bir unsur olarak kabul edilemeyeceğinden, destekten yoksunluk zararından kaynaklanan hakkın sigortacıdan talep edilmesi olanaklıdır denilmiştir.³⁰

Yüksek Mahkeme kararlarının gerekçesi, destekten yoksun kalma tazminatlarının yansıma zarar olması, destek kavramı ve KTK'nın “Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Dışında Kalan Hususlar” başlıklı 92. maddesinde bu hususun sayılmamış olmasıdır.

Yargı kararları ile sigorta şirketlerinin sorumlu olduğu destekten yoksunluk tazminatı kapsamının genişlemiş olması adaletsiz bulunarak öncelikle ilk düzenleme 2015 yılında yayınlanan “Trafik Sigortası Genel Şartları”nda yapıldı. A.6’da sigorta teminatı dışında kalan haller arasında,

- “b) Hak sahibinin kendi kusuruna denk gelen tazminat talepleri,
- c) İlgililerin, sigortalının sorumluluk riski kapsamında olmayan tazminat talepleri,
- d) Destekten yoksun kalan hak sahibinin, sigortalının sorumluluk riski kapsamında olmayan destek tazminatı talepleri ile destekten yoksun kalan

²⁹ 10. HD 8.2.2016 t. E. 2015/24241, K. 2016/1293

³⁰ HGK 16.01.2013 t. E. 2012/17-1491, K. 2013/74

hak sahibinin, sigortalının sorumluluk riski kapsamında olmakla beraber destek şahsının kusuruna denk gelen destek tazminatı talepleri” de düzenlendi. Özellikle (d) bendindeki düzenleme Yargıtay’ın kararlarına karşı destek sürücünün tam kusurlu olduğu hallerde destek görenlerin tazminat talebinde bulunamamalarına yönelikti.³¹

“*Trafik Sigortası Genel Şartları*” düzenleyici işlemlerden olmaması ve Yargıyı bağlamayacağı düşünülerek 14.4.2016 tarihli 6704 sayılı Kanununun 4. maddesi ile KTK’nın zorunlu mali sorumluluk sigortası dışında kalan hususları düzenleyen 92. maddesine aynı hususlar (g), (h), (i) bentleri olarak ilave edildi. Ancak (i) bendi, “*Bu Kanun çerçevesinde hazırlanan zorunlu mali sorumluluk sigortası genel şartları ve ekleri ile tanımlanan teminat içeriği dışında kalan talepler*” şeklinde idi.

KTK madde 92/(g), (h), (i) bentlerinin Anayasaya aykırılığı nedeniyle yapılan başvuruda, md. 92/(i) bendinin iptaline, diğer bentlerle ilgili itirazın reddine karar verilmiştir.³² Anayasa Mahkemesi KTK md. 92/(g) bendi ile ilgili değerlendirmede, hak sahibi kendi kusurlu davranışı sebebiyle uğradığı zarara kendisinin katlanması gerekeceğinden bu zararın sigorta kapsamı dışında tutulmasının Anayasa’ya aykırı olmadığına karar vermiştir.

Anayasa Mahkemesi, KTK md. 92/(i) bendi ile ilgili iptal kararında; “*KTK md. 92/(i) bendinde sigorta şirketinin zorunlu mali sorumluluk sigortası sözleşmesinden doğan sorumluluğunun kapsamının kanunda düzenlenmeyerek idarenin düzenleyici nitelikteki işlemi olan “Trafik Sigortası Genel Şartları” ile belirlendiğini belirtmiştir. Buna göre sigorta şirketinin sözleşmeden doğacak borcunun idare tarafından her zaman değiştirilebilir nitelikteki kurallar olan “Trafik Sigortası Genel Şartları”na göre belirlenecek olması ve borcun kapsamının tespiti hususunda temel çerçeve ve ilkelerin kanunda belirlenmediği, idareye geniş takdir yetkisinin tanındığı*” gerekçeleriyle (i) bendinin iptaline karar vermiştir.

KTK md. 92/(i) bendinin iptali nedeniyle sigorta şirketinin sorumluluğunda “*Trafik Sigortası Genel Şartları*” dikkate alınmayacağı, KTK md. 92’deki düzenleme dikkate alınarak sigorta şirketinin sorumluluğu belirleneceği şeklinde yorumlanabilir ise de KTK’nın 93. maddesinin ilk cümlesinde “*Zorunlu mali sorumluluk sigortası genel şartları, teminat tutarları ile tarife ve talimatları Hazine Müsteşarlığının bağlı bulunduğu Bakanlıkça tespit edilir ve Resmî Gazetede yayımlanır*” hükmü vardır.

³¹ Keser, Yıldırım. Karayolları Trafik Kanunu Kapsamında Desteğin Tam Kusurlu Olması Halinde Destek Görenlerin Destekten Yoksun Kalma Tazminatı Talep Edebilmesi Sorunu, YÜHFD, C.XVIII, 2021/1, s.170-192.

³² Anayasa Mahkemesi 17.7.2020 t. E. 2019/40, K. 2020/40

KTK'nın 93. maddesi, gerek TTK'nın 1425. maddesi gerekse Sigortacılık Kanunu'nun 11. maddesine göre daha özel bir düzenleme getirmiştir. Bu maddeye göre, karayolu motorlu araçlar zorunlu malî sorumluluk sigortası genel şartlarının Hazine Müsteşarlığının bağlı bulunduğu Bakanlıkça tespit edileceği ve Resmî Gazete'de yayımlanacağı belirtilmiştir. Bu maddeye göre genel şartlar sigorta teminat tutarları ile tarife ve talimatları içerir.

TTK'nın 1425/1. maddesine göre; “*Sigorta poliçesi, tarafların haklarını, temerrüde ilişkin hükümler ile genel ve varsa özel şartları içerir, rahat ve kolay okunacak biçimde düzenlenir*” ifadesiyle sigorta poliçesinin, mutlaka genel şartları, taraflar isterlerse özel şartları içereceği belirtilmiştir. Bu maddeye göre, her sigorta dalında sigorta poliçesinin temel şartlarını oluşturan genel şartların düzenlenmesi zorunluluğu getirilmiştir.

Sigorta genel şartları, sigorta poliçesine ekli olan ve her sigorta dalı için önceden hazırlanmış sözleşme şartlarıdır. Genel şartlar bir sigorta dalında yapılan tüm sigorta sözleşmelerinde yer alır. Sigorta genel şartlarında, sigorta teminatının kapsamı, sigorta ettirilen riziko ve tarafların hak ve borçlarına ilişkin usul ve esaslar ile rizikonun gerçekleşmesi durumunda sigorta tazminatının ödenmesi ile ilgili konular yer almaktadır. Sigorta genel şartları sigorta sözleşmesinin hükümleridir.³³

Genel şartların nasıl belirleneceği ise Sigortacılık Kanunu'nun 11/1. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre; “*Sigorta sözleşmelerinin ana muhtevası, Müsteşarlıkça onaylanan ve sigorta şirketlerince aynı şekilde uygulanacak olan genel şartlara uygun olarak düzenlenir.*” ifadesiyle, sigorta sözleşmesinin ana muhtevasını içeren genel şartlar Hazine Müsteşarlığı tarafından belirlenecektir. Ayrıca sigorta sözleşmeleri (poliçeleri) genel şartlara uygun olarak düzenlenecektir. Bir başka deyimle sigorta sözleşmesi (poliçesi) düzenlenecekse mutlaka o dalda Hazine Müsteşarlığı tarafından belirlenen ve sözleşmenin ana ilkelerini içeren genel şartlar bulunması zorunludur.

Yargıtay HGK önceki kararlarından dönerek 2017 yılında verdiği bir kararında: “*Yansıma yoluyla zarar görmüş olan destek tazminatı isteyenlerin, kendisine destek sağlayan kişinin sahip olduğu haktan fazlasına sahip olmaları mümkün değildir. Nitekim BK'nun 44/I. maddesi, hiç kimse kendi kusurundan yararlanamaz ilkesine dayanmaktadır. Zararın artmasına veya doğmasına sebep olan kişi sonuçlarına da kendisi katlanmalıdır. Diğer bir deyişle, nasıl ki desteğin ölümü sebebiyle meydana gelen zararın yansıma yoluyla destek görenleri etkilediği kabul ediliyorsa, desteğin kusurlu davranışlarının da aynı şekilde destek görenlere yansıtılmasının kabul edilmesi gerekir. Zira zarara uğramamak için gerekli özeni göstermeyen veya hatta zararın meydana gelmesini isteyen kimse, bu hareket tarzının sonuçlarına katlanmalı ve bu davranışının zararın meydana gelmesinde oynadığı role,*

³³ HGK 20.4.2021 t. E. 2020/191, K. 2021-86

etkisine ve derecesine göre zararı kısmen veya tamamen üzerine almalıdır. Çünkü kendi kusuruyla sebebiyet verdiği ya da artmasına neden olduğu zararın ödettirilmesini istemek Türk Medeni Kanunu'nun 2. maddesinde düzenlenen doğruluk ve dürüstlük kurallarına aykırı olacaktır."

HGK, işletenin mirasçılarının üçüncü kişi sayılamayacağı ve destekten yoksun kalma tazminatının işletenin mirasçılara ödenmeyeceği hakkında görüşlerini 2021 tarihli kararında daha ayrıntılı açıklamıştır. HGK kararı özetle:³⁴ *"Zorunlu malî sorumluluk sigortasının "Kapsama Giren Teminat Türleri" başlıklı A.5. maddesinin (ç) bendinde "Destekten Yoksun Kalma (Ölüm) Teminatı" "Üçüncü kişinin ölümü dolayısıyla ölenin desteğinden yoksun kalanların destek zararlarını karşılamak üzere bu genel şart ekinde yer alan esaslara göre belirlenecek tazminattır. Söz konusu tazminat miktarının tespitinde ölen kişi esas alınır." şeklinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre zorunlu malî sorumluluk sigortası, üçüncü kişinin ölümü dolayısı ile destekten yoksun kalanların zararlarını teminat altına almaktadır.*

Tek taraflı trafik kazasında işletenin yüzde yüz kendi kusuru ile kendisinin ölümüne neden olması durumunda kendisinin, kendisine üçüncü kişi olması düşünülemez. Bunun yanında işleten adına motorlu aracı sevk ve idare eden ve işletenin eylemlerinden sorumlu olduğu sürücü de işletene göre üçüncü kişi değildir. Böylece işletene göre üçüncü kişi olmayan işletenin kendisi veya eylemlerinden sorumlu olduğu sürücünün ölümü veya bedensel zarara uğraması veya malının zarara uğramasından doğan zararlardan nasıl işleten sigortalı sorumlu değilse sigortacı sorumlu bulunmamaktadır. Bu durum sorumluluk sigortasının da bir gereğidir.

İşleteni KTK'nın 85/1 maddesine göre bir zarardan sorumlu tutamıyorsa sigortacıyı o zarardan sorumlu tutma imkânı bulunmamaktadır. Keza işletenin sorumluluğunu ortadan kaldıran KTK'nın 86. maddesinde sayılan şartların bulunması durumunda işleten ile birlikte sigortacıda sorumluluktan kurtulacaktır. Gerek sürücünün gerekse işletenin yüzde yüz kendi kusuru ile ölümü durumunda mirasçılarını işletenden nasıl tazminat talep edemeyeceklerse sigortacıdan da talep edemeyeceklerdir.

Mali sorumluluk sigortasının sigortalının kanundan doğan hukukî sorumluluğunu teminat altına almak amacıyla zorunlu kılındığı dikkate alındığında, sigortalının hukukî sorumluluğu kapsamında olmayan tazminat taleplerinden dolayı sigorta şirketinin de sorumlu tutulamamasının işin niteliği gereği olduğu anlaşılmaktadır."

HGK, isabetli olarak, destekten yoksun kalma tazminatının ödenmesinde ölen üçüncü kişinin esas alınacağını, sigorta sözleşmesi imzalayan işleten ve sürücünün üçüncü kişi olamayacağını, bunların ölmesi ile yerlerine geçen mirasçıların da üçüncü kişi olamayacaklarından ZMMS'den tazminat talep

³⁴ HGK 20.4.2021 t. E. 2020/191, K. 2021-86

edemeyeceklerini belirtmektedir. Aksi halde ZMMS, hayat sigortasına dönüştürülmektedir.

9.6.2021 tarihli 7327 sayılı Kanununun 19. maddesi ile KTK'nın 92. maddesine eklenen (j) bendinde, *“Destekten yoksun kalan hak sahibinin, destek şahsının kusuruna denk gelen tazminat talepleri”* zorunlu mali sorumluluk sigortası dışında kalan husus olarak düzenlenmiştir. Dolayısıyla işletenin kusuru nedeniyle ölümlerde destekten yoksun kalan hak sahiplerinin tazminat talebinde bulunamayacağı açıkça kanuni düzenlemeye kavuşmuş oldu. Ancak Kanunda “hak sahibi” kavramının kullanımı yanlış olmuştur. Zira hak sahibi, 5510 sayılı Kanunu madde 3/1-7 bendine göre eş, çocuk, anne ve babayı ifade eder. Bunların dışındakilerin destekten yoksun kalma tazminatı isteyebilecekleri gibi bir anlam çıkmaktadır ki bu anlam, ZMMS sigortasının bütünlüğüne aykırılık teşkil eder.

SGK'nın işletenin tam kusuru ile ölmesi halinde işletenin hak sahiplerine gelir bağlaması durumunda işletenin kusuru nedeniyle mirasçısı sıfatıyla tekrar hak sahiplerine rücu etmesi mümkün değildir. Aksi halde hak sahiplerine bağladığı geliri tekrar hak sahiplerinden geri alması söz konusu olacaktır. Kurum sigortalısı işleten, sosyal sigorta yönünden ikinci kişi ise hak sahipleri de ikinci kişi konumundadır. Kurum yaptığı yardımları işletenin hak sahibinden geri alamadığı gibi işletenin zorunlu mali mesuliyet sigortasından da geri alamaz.

İşletenin hak sahiplerine SGK tarafından gelir bağlanması durumunda hak sahiplerinin aynı zarar nedeniyle murisleri işletenin ZMMS'inden tekrar tazminat istemeleri mükerrer ödemeye yol açacaktır. SGK'nın karşıladığı zararı tekrar işletenin zorunlu sigortasından ödenmesi sebepsiz zenginleşme olur.

Yargıtay 10. HD bir kararında,³⁵ işletenin veya işletenin emir ve talimatıyla hareket eden kişilerde meydana gelen zararların sigorta şirketince güvence altına alınmayacağına, sigortalının halefi sıfatıyla Sosyal Güvenlik Kurumunun da dava açamayacağına karar vermiştir: *“Davalının kullandığı otomobil (...) tarafından, davalı (...) şirketine kaza tarihini kapsayacak şekilde zorunlu mali mesuliyet sigorta poliçesi ile sigortalanmıştır. Bilindiği üzere zorunlu mali mesuliyet sigortasında sigortacı, KTK 91. maddesiyle, işletenin aynı Yasa'nın 85/1. maddesinde öngörülen hukuki sorumluluğunu üzerine almış bulunmaktadır. Anılan maddeye göre, bir motorlu aracın işletilmesi bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına sebep olursa işletenin bu zarardan sorumlu olacağı hükme bağlanmış bulunmaktadır. Sigortacının bu kapsamdaki sorumluluğunu sınırlayan aynı Yasa'nın 92/a maddesinde işletenin bu yasa uyarınca eylemlerinden sorumlu olduğu kişilere karşı yöneltebileceği tüm zarar talepleri*

³⁵ 10. HD 28.04.2015 tarihli ve 2015/9033 E., 2015/8075 K.

zorunlu mali mesuliyet sigortası kapsamı dışında tutulmuştur. Zorunlu mali mesuliyet sigortasının asıl amacı, işletenin 3. kişilere karşı olan hukuki sorumluluğunu güvence altına almak olduğuna göre, işletenin, diğer bir deyişle zorunlu mali mesuliyet sigortası yaptıranın ve onun emir ve talimatıyla hareket eden kişilerin eylemleri sonucu, işletende veya işletenin emir ve talimatıyla hareket eden kişilerde meydana gelen zararları güvence altına almayacaktır. Zarar gören sigortalının açamayacağı davayı, halefi sıfatıyla Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığının da açamaması gerekirken, mahkemenin davalı (...) şirketi aleyhine açılan davanın reddi gerektiğinden, Mahkemece, sigorta şirketi hakkında verilen ret kararının bu gerekçeyle yerinde olduğu anlaşılmıştır.”

Sonuç olarak, destekten yoksun kalan hak sahiplerinin, destek şahsın kusuruna denk gelen tazminat talepleri, desteğin zorunlu mali sorumluluk sigortası dışında kalmaktadır. SGK, sigortalısı destek şahsın kendi kusuru ile meydana gelen ölümlerde hak sahiplerine yaptığı ödemeleri, hak sahiplerinden geri isteyemeyeceği gibi ölen sigortalı desteğin/araç işletenin zorunlu mali sorumluluk sigortasına da rücu imkânı yoktur.

2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 14.4.2016 tarihli 6704 sayılı Kanunun 5. maddesi ile değiştirilen 97. maddesine göre: “Zarar görenin, zorunlu mali sorumluluk sigortasında öngörülen sınırlar içinde dava yoluna gitmeden önce ilgili sigorta kuruluşuna yazılı başvuruda bulunması gerekir. Sigorta kuruluşunun başvuru tarihinden itibaren en geç 15 gün içinde başvuruyu yazılı olarak cevaplamaması veya verilen cevabın talebi karşılamadığına ilişkin uyuşmazlık olması hâlinde, zarar gören dava açabilir veya 5684 sayılı Kanun çerçevesinde tahkime başvurabilir.”

Maddenin yürürlük tarihi olan 26.4.2016 tarihinden sonra artık sigorta şirketine karşı dava açılmadan önce yazılı başvuruda bulunulması gerekmektedir. Getirilen hüküm, HMK 114/2. madde kapsamında dava şartıdır ve yerine getirilmediği takdirde yine HMK 115/2. maddesi gereğince sigorta kuruluşu aleyhine açılan davanın usulden reddi gerekecektir.

Sigorta şirketi, trafik kazası olayında kendi sigortalısının zararını sözleşme ile üstlenmektedir. Dolayısıyla haksız fiil olayının direk tarafı değildir. Gerekli belgeler ile kendisine başvuru yapıldığı takdirde sigorta şirketi 15 günlük süre içerisinde bunları inceleyerek haklı görmesi halinde dava açılmasına gerek kalmadan zararı ödeme yoluna gidebilecektir. Eğer zarar tam olarak karşılanmaz ve niza devam ederse ancak bu durumda zarar görenler sigorta şirketine karşı dava açacaklardır. Konun koyucu, sigorta şirketinin zararı direk dava yolu ile öğrenmesini istememiş, sigorta şirketinin zararı ödemesi halinde füzuli dava açılmasının önüne geçmek istemiştir.

KTK 97. madde ile sigorta kuruluşuna, başvuru tarihinden itibaren en geç 15 günlük sürede başvuruyu değerlendirme süresi verilmişken aynı Ka-

nunun 99. maddesinde hak sahiplerinin gerekli belgelerle kendisine başvurulması halinde sekiz iş günü içerisinde ödeme yapma zorunluluğu getirilmiştir. Bu iki süre de sigorta şirketinin kendisine başvuru yapılması halinde değerlendirme süresini kapsamaktadır. Bu durumda sigortacının temerrüdü için hangi süre uygulanacaktır. 97. Maddede 15 günlük cevaplama süresi verilmişken 99. maddede ise 8 günlük sürede alacağın ödenmesi zorunluluğu çelişki oluşturmaktadır. Sigorta şirketi hakkında 15 günlük süre dolmadan dava açılmayacağına göre temerrüdün de buna göre değerlendirilmesi gerektiği düşüncesindeyiz. Ancak yine de bu çelişkinin kanun koyucu tarafından giderilmesi gerekir.

b. İhtiyari mali sorumluluk sigortası

İhtiyari mali sorumluluk sigortası (İMSS), motorlu araç işleteninin, bu aracın işletilmesinden dolayı Karayolları Trafik Kanunu ve genel hükümlere göre oluşan zorunlu mali sorumluluk sigortası hadleri dışında kalan hukuki sorumluluğunu sigorta poliçesinde yazılı azami hadlere kadar sigorta güvencesi altına alan bir sigorta sözleşmesidir.³⁶

Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarının 1. maddesine göre, sigortacı, işbu poliçede gösterilen aracın kullanılmasından doğan ve Karayolları Trafik Kanununa ve Umumi Hükümlere göre aracın işletenine terettüp eden (üzerine düşen) hukuki sorumluluğu ve bu poliçe teminat kapsamında olmak şartıyla Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası hadlerinin üzerinde kalan kısmını, poliçede yazılı hadlere (sınırlara) kadar temin eder. İşbu sigorta, sigorta ettirenin haksız taleplere karşı müdafaasını da temin eder.

İhtiyari mali mesuliyet sigorta kuruluşları da Kurumun rücu alacağına madde 21/4 kapsamında üçüncü kişi konumunda sorumlu tutulurlar. Sorumluluk için işleten ile (işveren/-üçüncü kişi) ihtiyari mali mesuliyet sigortacısı arasında sözleşme olması ve meydana gelen zararda kusurlu olması gerekmektedir. Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarında belirtilen sigorta teminatı dışında kalan hallerde sigorta şirketi SGK'ya karşı da sorumluluktan kurtulacaktır.

İMMS, öncelikle müracaat edilen sigorta değildir. Zorunlu mali sorumluluk sigortası limiti dışında kalan zararlardan kendi limiti kadar sorumluluk sunar. Talep edilen miktar, ZMMS poliçe limiti içinde kalıyorsa ve ZMMS limiti tüketilmemişse İMMS poliçesine başvurulamayacaktır. Başvurulsa bile belirtilen inceleme yapıldıktan sonra zarar ZMMS ile karşılanabiliyorsa İMMS kuruluşuna yöneltilen talep reddedilecektir. Örneğin, ZMMS limiti 50.000 TL ve zarar da 80.000 TL ise ancak 30.000 TL yönünden İMMS kuruluşuna müracaat edilebilecektir.

³⁶ ULAŞ, İşıl. Uygulamalı Sigorta Hukuku, Ankara 2002, 3. Bası, S. 792

Zorunlu mali sorumluluk sigortası, her ne kadar zorunlu olsa da işletenlerce sözleşme yapılmadığı durumlar da olabilmektedir. Bu durumda zorunlu mali sorumluluk sigortası o yılın limitinden Güvence Hesabı sorumlu olduğundan yine İMSS yönünden değişen bir durum olmayacaktır. Kaza tarihindeki ZMMS poliçe limitleri araştırılarak o miktar düşüldükten sonra arta kalan miktardan İMMS sorumlu olacaktır.

c. Zorunlu koltuk ferdi kaza sigortası

Karayolu yolcu taşımacılığı zorunlu koltuk ferdi kaza sigortası, yolculuğun başlangıcından bitişine kadar, otobüsün içinde veya dışında, otobüs hareket halinde iken veya değilken, yolculuk sırasında veya bekleme, duraklama ve mola yerlerinde karşılaşılabilecek her türlü kazalara karşı, sigortalılar (yolcular, sürücüler ve yardımcıları) yararına taşımacı tarafından yaptırılması zorunlu bir kaza (can) sigortası olup (TTK m. 1487), kazanın oluşunda taşımacınının ya da sürücü ve yardımcılarının bir kusurları bulunmasa bile, ölümlerde sigorta poliçesinde yazılı tutarın tamamı, bir zarar (destekten yoksunluk) hesabı yapılmaksızın, ölen kişinin mirasçılara eksiksiz ve kesintisiz olarak; yaralanmalarda beden gücü kayıp oranına göre zarar gören kişilere ödenir.

Karayolu Taşıma Yönetmeliğinin³⁷ 48. maddesine göre, yolcu taşımalarında; 2918 sayılı Kanunda tanımlanan zorunlu mali sorumluluk sigortası ile 3/6/2007 tarihli ve 5684 sayılı Sigortacılık Kanununa dayanılarak çıkarılan karayolu yolcu taşımacılığı zorunlu koltuk ferdi kaza sigortası, yaptırılması zorunlu olan sigortalardır.

Sigorta ettirilen çıkarlar yönünden “mal sigortası-can sigortası” ayrımında zorunlu koltuk sigortası “can sigortası” türüdür. Can sigortalarıyla insan yaşamı güvence altına alınmak istenmiştir. Ödenecek tazminat miktarı yönünden “zarar sigortası-tutar (meblağ) sigortası” ayrımında zorunlu koltuk sigortası “tutar (meblağ)” sigortasıdır. Meblağ sigortasında sigortacı, sigorta ettirilen kişinin zarara uğraması durumunda taşımacı, sürücü ve yardımcıları kusursuz olsalar bile somut zarar ne olursa olsun sigorta sözleşmesinde belirtilen tutarı (sigorta bedelini) eksiksiz ve tam olarak ödemek zorundadır.³⁸

Mala gelen zararları değil cana gelen zararları gidermeye yönelik bir can sigortası olduğu için, mal varlığında eksilme ve kazanç kaybı olup olmadığı, ölümlerde yakınların destekten yoksun kalıp kalmadıkları araştırılmaz. Hak sahiplerinin Koltuk Sigortası'ndan aldıkları sigorta bedeli hiçbir zaman ve hiçbir biçimde destekten yoksun kalma tazminatından indirilmez.

³⁷ Resmî Gazete Tarihi: 08.01.2018 Sayısı: 30295

³⁸ Bkz. Çelik, Ahmet Çelik, <https://www.tazminathukuku.com>; Tuztaş, Hüseyin. Trafik Kazalarından Doğan Cismani Zararlar ve Tazmini. Konya Barosu Yayınları, Yayın No:12 s.51

SGK'nın rücu alacakları yönünden zorunlu koltuk ferdi kaza sigortasına rücu imkânı olup olmadığı üzerinde de durulmalıdır. Zorunlu koltuk ferdi kaza sigorta poliçesinin can (hayat) sigortası mahiyetinde olması nedeniyle bu sigortadan yapılacak ödemelerin münhasıran yolcu ve mirasçılara yapılabildiğinden SGK, rücu alacakları yönünden ZKFKS kuruluşuna müracaat edemeyecektir.³⁹

Zorunlu Koltuk Sigortası, ölüm ve yaralanmalar yönünden bir “can sigortası” türü olmakla birlikte, tedavi giderleri yönünden “mal sigortası” özellikleri taşımakta ve buna ilişkin hükümlerin uygulanması gerekmektedir. Buna göre tedavi giderleri söz konusu olduğunda, iyileştirme masraflarının poliçe limitine kadar olan tutarı ödenir.

Sigortalıların sağlık hizmet bedelleri ZKFKS tarafından ödenebilir ise de 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 98. maddesi ile, “*Trafik kazaları sebebiyle üniversitelere bağlı hastaneler ve diğer bütün resmî ve özel sağlık kurum ve kuruluşlarının sundukları sağlık hizmet bedelleri, kazazedenin sosyal güvencesi olup olmadığına bakılmaksızın genel sağlık sigortalısı sayılanlar için belirlenen sağlık hizmeti geri ödeme usul ve esasları çerçevesinde Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından karşılanır*” denildiğinden tedavi giderleri Kurum tarafından karşılanacağından sigorta şirketlerine rücu etmesi mümkün değildir.

d. Güvence hesabı

Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı 2918 sayılı Yasanın 108. maddesinde düzenlenmiş iken bu madde 14.06.2007 tarihinde yürürlüğe giren 5684 sayılı sigortacılık Kanununun 45. maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır. Anılan yasanın 14. maddesi ile “*Güvence Hesabı*” adı altında yeniden düzenleme yapılmıştır.⁴⁰

2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun mülga 108/b maddesi uyarınca, kazaya neden olan aracın geçerli zorunlu trafik sigortasının olmaması durumunda kişiye gelen bedensel zararlar için işletenin sorumluluğuna ilişkin kurallar uyarınca geçerli bulunan teminat tutarları dâhilinde karşılanmak amacıyla Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği nezdinde Garanti Fonu oluşturulacağı düzenlenmiş olup, Fon'un sorumluluğunun sınırları anılan maddede belirlenmiş olup, bu sorumluluk aynı Yasa'nın 85 ve devamı maddelerinde düzenlenen işletenin sorumluluğu esasına dayandırılmıştır. Buna göre işletenin hukuki sorumluluğunu üzerine alan Fon ancak işletenin

³⁹ 10. HD 5.3.2019 t. E. 2016/8808, K. 2019/1962

⁴⁰ Özdemir, Halil. Trafik Kazaları Nedeniyle Oluşan Sağlık Hizmet Bedellerinden Sosyal Güvenlik Kurumunun Sorumluluğunun Kapsamı. Sicil İş Hukuku Dergisi 2013 Yılı, sayı, 30.

kusuru oranına isabet eden ve teminat limitleri içinde kalan gerçek zarardan sorumludur.⁴¹

5684 sayılı Sigortacılık Kanununun⁴² 14/2. Maddesi uyarınca Güvence Hesabına,

a) Sigortalının tespit edilememesi durumunda kişiye gelen bedensel zararlar için,

b) Rizikonun meydana geldiği tarihte geçerli olan teminat tutarları dâhilinde sigortasını yaptırmamış olanların neden olduğu bedensel zararlar için,

c) Sigorta şirketinin malî bünye zaafiyeti nedeniyle sürekli olarak bütün branşlarda ruhsatlarının iptal edilmesi ya da iflası halinde ödemekle yükümlü olduğu maddî ve bedensel zararlar için,

ç) Çalınmış veya gasp edilmiş bir aracın karıştığı kazada, Karayolları Trafik Kanunu uyarınca işletenin sorumlu tutulmadığı hallerde, kişiye gelen bedensel zararlar için,

d) Yeşil Kart Sigortası uygulamaları için faaliyet gösteren Türkiye Motorlu Taşıt Bürosunca yapılacak ödemeler için başvurulabilir.

Zorunlu Mali Sorumluluk sigortası yaptırılmamışsa, araç çalınmış veya gasp edilmiş ise veya sigorta şirketi ödeme güçlüğüne düşmüş ise meydana gelen zararlardan güvence hesabına müracaat edilebilir.

Güvence Hesabına müracaat edilebildiği hallerde SGK da rücu alacakları nedeniyle müracaat edebilir. Ancak trafik kazaları nedeniyle oluşan tedavi giderleri yönünden 2918 sayılı Kanunun 98. maddesi uyarınca Güvence Hesabı tarafından da Kuruma prim aktarımı yapıldığından sorumluluk Kuruma geçmiştir. Bu nedenle tedavi giderleri yönünden Kurum Güvence Hesabına rücu davası açamaz.

e. İşveren hukuki sorumluluk sigortası

İşveren Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarının birinci maddesinde sigortanın teminatının kapsamı açıklanmıştır: “Bu poliçe, işyerinde meydana gelebilecek iş kazaları sonucunda işverene terettüp edecek hukuki sorumluluk nedeniyle işverene bir hizmet akdi ile bağlı ve Sosyal Sigortalar Kanununa tabi işçiler veya bunların hak sahipleri tarafından işverenden talep edilecek ve Sosyal Sigortalar Kurumu’nun sağladığı yardımların üstündeki ve dışındaki tazminat talepleri ile yine aynı Kurum tarafından işverene karşı iş kazalarından dolayı ikame edilecek rücu davaları sonunda ödenecek tazminat miktarlarını, poliçede yazılı meblağlara kadar temin eder.

⁴¹ 11. HD 2007/7911 E, 2008/10768

⁴² RG. 14 Haziran 2007

Sigortacı ayrıca bu sigorta ile ilgili olarak bir dava açılması halinde hükmolunan mahkeme masrafları ile avukatlık ücretlerini ödemekle yükümlüdür. Şu kadar ki, hükmolunan tazminat sigorta bedelini geçerse sigortacı, avukatlık ücreti dahil dava masraflarına, ancak sigorta bedeli nisbetinde iştirak eder.”

Maddede de görüldüğü gibi sigorta kapsamına sınırlamalar getirilmiştir. İşveren sorumluluk sigortasının kapsamı, iş kazası sonucu SGK'nın sağladığı yardımların üstündeki ve dışındaki tazminat talepleri ile SGK'nın rücu etmesi sonucu talep edilen tazminat miktarı ve dava masrafları ile avukatlık ücretidir. Yani işverenin, SGK'nın sağladığı yardımlardan SGK'ya karşı, üstündeki zararlardan ise sigortalı veya hak sahiplerine karşı sorumluluğu vardır. İşveren sorumluluk sigortası bu iki yardımı da teminat altına almaktadır.

İş kazası veya meslek hastalığında işçinin zararı prensip itibariyle sosyal sigorta ödenek ve yardımları ile karşılanmak gerekir. Fakat Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, işçinin bütün zararının sosyal sigorta ödenek ve yardımı ile karşılanmasına imkân vermemekte, çok kere işçinin sosyal sigorta ile karşılanmayan zararı kalmaktadır.

Sigorta edilen sorumluluk, iş kazası nedeniyle, işçi ve onun hak sahipleri tarafından talep edilecek tazminatların nihai olarak işveren üzerinde kalacak olan kısmıdır. İşverenin işçiye karşı sorumluluğu, işçinin sosyal sigorta tarafından karşılanmayan zararlarına münhasırdır.

Genel şartlarda belirtildiği üzere “*Sosyal Güvenlik Kurumu'nun sağladığı yardımların üstündeki*” tazminat miktarı teminat kapsamındadır. TTK'nın sorumluluk sigortalarına ilişkin 1484. maddesi de aynı yöndedir. TTK. m. 1484'e göre “*Zarar, sosyal güvenlik kurumları tarafından karşılandığı ölçüde sigortacının sorumluluğu sona erer.*”⁴³

İşveren Sorumluluk Sigortası Genel Şartları'na göre sigorta teminatı kapsamındaki ikinci hal, SGK tarafından işverene karşı iş kazalarından dolayı açılan rücu davaları sonunda ödenecek tazminattır. Bu kapsamda, iş kazası nedeniyle doğan zararlardan SGK üzerinde kalması gerekenler, İşveren Sorumluluk Sigortası teminatı kapsamında değildir.

Sigorta genel şartlarında “*Kurum tarafından işverene karşı iş kazalarından dolayı ikame edilecek rücu davaları sonunda ödenecek tazminat miktarlarını, poliçede yazılı meblağlara kadar temin eder*” denilmektedir. Başka deyişle işveren sorumluluk sigortası sözleşmeye dayalı olarak SGK tarafından işveren aleyhine talep edilen rücu tazminat taleplerini de limiti kadar karşılamaz zorundadır. Bu durumda SGK'nın, işverenin yanında sorumluluk sigortasına da müracaat ve dava hakkı vardır.

⁴³ Ölmez, Fatih. İşveren Sorumluluk Sigortası. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/372955>

İşveren sorumluluk sigortası genel şartlarının 2. maddesine göre, aksine sözleşme yoksa aşağıdaki haller sigorta teminatının dışındadır:

A- 1) *İşçilerin, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere toplu olarak getirilip götürülmeleri sırasında,*

2) *İşçilerin, işveren tarafından görev ile başka bir yere gönderilmesi yüzünden asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda, meydana gelen iş kazaları,*

B- *Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışında meydana gelen iş kazaları.*

C- *Meslek hastalıkları sonucunda vaki olacak tazminat talepleri*

D- *Manevi tazminat talepleri*

Yukarıda belirtilen durumlarda sigortacının iş kazası ve meslek hastalıklarından dolayı işverene teminat sağlaması için sözleşme olması gerekmektedir. Sözleşme yoksa Kurumca rücu edilemez. Yine sigorta genel şartlarının 3. maddesine göre, “*kasden ika olunan veya bilerek sebebiyet verilen olaylar sonucu doğacak zarar ve ziyan talepler*” de teminat dışındadır. Ancak 5510 sayılı Kanununun 21. maddesine göre işverenin sorumlu tutulabilmesi için iş kazası ve meslek hastalığının, işverenin kastı sonucu meydana gelmesi aranmıştır.

Belirtildiği gibi işverenin kasıtlı davranışı sonucu meydana gelen iş kazasından doğan sorumluluk, genel şartlara göre sigorta teminatının kapsamına dahil değildir. Aynı şekilde emredici olarak düzenlenmiş TTK. 1429 hükmüne göre de “*Sigorta ettiren, sigortalı ve tazminat ödenmesini sağlamak amacıyla bunların hukuken fiillerinden sorumlu oldukları kişiler, rizikonun gerçekleşmesine kasten sebep oldukları takdirde, sigortacı tazminat borcundan kurtulur ve aldığı primleri geri vermez.*” Yine sorumluluk sigortalarına ilişkin kasten neden olma başlıklı 1477. maddesine göre, “*Sigortacı, sigortalının, sorumluluk konusu olayı kasten gerçekleştirmesinden doğan zararlardan sorumlu olmaz.*”⁴⁴

4. Yapı Denetim Kuruluşlarının Sorumluluğu

Yapı denetimlerinin özel kuruluşlar vasıtasıyla sağlanmak üzere 595 sayılı Kanun Hükmünde Kararname çıkarılmış ise de bu Kararname Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. Yapı Denetim Kuruluşları 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanunla düzenlenmiş ve yapı denetiminin özel kuruluşlar eliyle yapılması sağlanmıştır.

İnşaatlar bakımından yapı denetimi zorunludur. Kanununun 1/1-1 bendine göre yapı denetim kuruluşu: “*Bakanlıktan aldığı izin belgesi ile münhasıran yapı denetimi görevini yapan, ortaklarının tamamı mimar ve mühendislerden*

⁴⁴ Ölmez, Fatih. İşveren Sorumluluk Sigortası. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/372955>

oluşan tüzel kişiyi ifade eder.” 2. maddeye göre “Bu Kanun kapsamına giren her türlü yapı; Bakanlıktan aldığı izin belgesi ile çalışan ve münhasıran yapı denetimi ile uğraşan tüzel kişiliğe sahip yapı denetim kuruluşlarının denetimine tabidir. Yapı denetim hizmeti; yapı denetim kuruluşu ile yapı sahibi veya vekili arasında akdedilen hizmet sözleşmesi hükümlerine göre yürütülür. Yapı sahibi, yapım işi için anlaşma yaptığı yapı müteahhidini vekil tayin edemez.”

Yapı denetim kuruluşları mimar veya mühendisler tarafından kurulması gerekir. Yapı denetim kuruluşları; denetçi mimar ve mühendisler ile yardımcı kontrol elemanları istihdam eder (4708 sK. m. 2).

Yapı denetim kuruluşlarının görevleri Kanunun ikinci maddesinde ve Yapı Denetim Uygulama Yönetmeliğinde⁴⁵ sayılmıştır. Yapının, ruhsat ve ekleri ile mevzuata uygun olarak yapılmasını denetlemek, yapım işlerinde kullanılan malzemeler ile imalatın proje, teknik şartname ve standartlara uygunluğunu kontrol etmek ve sonuçlarını belgelendirmek, malzemeler ve imalatla ilgili deneyleri yaptırmak görevleri arasındadır.

İşyerinde, çalışmaların, iş sağlığı ve güvenliği mevzuatına göre düzenlenmesi gereken sağlık güvenlik planına uygun olarak yapıldığını kontrol etmek ve gerekli tedbirlerin alınması için yapı müteahhidini yazılı olarak uyarmak, uyarıya uyulmadığı takdirde durumu ilgili Çalışma ve İş Kurumu il müdürlüğüne bildirmek de görevidir. Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliği hükümlerince (md. 5/4.1), yapı denetim kuruluşlarının, yapım aşamasında inşaat alanındaki işçi sağlığı ve iş güvenliği ile çevre sağlığı ve güvenliğinin korunması için gereken tedbirlerin alınıp alınmadığını kontrol ödevi bulunmaktadır.

İnşaat işlerinde risk değerlendirmesi yapılıp bu risklere karşı iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin belirlenip uygulanmasından müteahhitler sorumludur. Bunun yanında yapı denetim kuruluşlarına da iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerinin alınıp alınmadığını kontrol etme ödevi verilmiştir. İnşaat işyerinde yapı denetim kuruluşlarının iş sağlığı ve güvenliği denetim görevi işverenin yanında ikincil niteliktedir. Bu görev de işvereni uyarmaktan öte gitmez.⁴⁶ Asıl görev işverenindir. Yapı denetim kuruluşu, işverene yardımcı bir organdır. İş sağlığı ve güvenliğine aykırı bir durum gördüklerinde işvereni uyacaktır.⁴⁷

Yapı denetim kuruluşunun en önemli borcu, gerek yapı sahibi ile yaptığı sözleşme gerekse mevzuat gereği yapıyı denetlemektir. Sorumluluğu yapının yapım süresi ile sınırlıdır. Yapı denetim kuruluşu, projeye ve mevzuata aykırı bulunduğu hususları tespit ederse bunları tutanağa geçirerek yapı sahibini uya-

⁴⁵ RG. 29 Aralık 2018, sayı: 30640

⁴⁶ Yrg. 21. HD 11.11.2013 t. E. 2013/15519, K. 2013/20232

⁴⁷ Bkz. Duman, Barış. 4708 Sayılı Kanun Çerçevesinde Yapı Denetim Kuruluşunun İş Sağlığı ve Güvenliği Sorumluluğu, TBB Dergisi 2019 (143) s. 283 vd.

racaktır. Örneğin bir kolon veya taşıyıcı kirişte elverişli olmayan malzeme kullanılması gibi.⁴⁸ Yapı denetim kuruluşuna önlem almak ya da aldırma görevi yüklenmemiştir. Uyarı yapma görevi vardır. Bu görevi yapmasına rağmen uyarıya uyulmaması nedeniyle doğan zararlardan sorumlu tutulamaz.

Yapı denetim kuruluşunun sorumluluğu, yapı sahibinin yapı ruhsatını aldığı tarih ile yapı kullanma iznini aldığı tarih arasındaki dönemdir. Bu dönemin dışında meydana gelen iş kazalarından dolayı yapı denetim kuruluşunun uyarı görevinden söz edilemez. Şayet iskân alındıktan sonra denetim kuruluşunun görevini tam yerine getirmediği için zararlandırıcı sonuç doğmuş ve üçüncü kişiler zarara uğramış ise, bu hususun genel hükümlere dayalı açılacak davada tartışılacağı muhakkaktır.

Yargıtay kararına göre yapı denetim şirketlerinin sorumlu tutulamayacağı iş kazalarına dair en belirgin örnekler olarak; işçinin yaralanmasına yol açan kaza, inşaat alanında bulunan bir iş makinesinin bakımı esnasında diğer işçinin çekici düşürmesi ile meydana gelmişse, yine aynı şekilde inşaat işyerine gelip giden araçlarla ilgili bir faaliyet sırasında veya müteahhit kuruluşunun servis araçları ile çalışanlarını taşıması sırasında iş kazası meydana gelmişse verilen tüm bu örneklerdeki işler açık bir şekilde inşaat işi olmadığından dolayı yapı denetim şirketlerinin sorumluluğuna gidilemeyecektir. Fakat iş kazasının yalnızca inşaat işi sırasında meydana gelmiş olması da tek başına yeterli değildir. Yukarıda da örneklerinin verildiği gibi yapı denetim şirketlerinin sorumluluğunu doğuran uyarı vazifesi ihmali inşaatın yapısal işlerine dair eksiklikleri belirtmemesi, işvereni bu hususta uyarmamasından kaynaklanmalıdır.⁴⁹

İş kazasını oluşturan zarar verici olaylar her zaman yapı denetim kuruluşunun sorumluluğunu doğurmaz. İş kazasının yalnızca inşaat işi sırasında meydana gelmiş olması da yeterli değildir. Yapı denetim şirketinin denetim sorumluluğunda olan bir inşaat işi nedeniyle kaza olmalıdır. Öte yandan yapı denetim kuruluşunun uyarıda bulunmaması ile meydana gelen kaza arasında uygun nedensellik bağının bulunması gerekir. Kazanın meydana gelmesine yol açan iş güvenliği önlemlerinin işverence alınmamasında, yapı denetim kuruluşunun uyarı yapmamasının etkisinin bulunması gerekir. Dolayısıyla, yapı denetim kuruluşunun işvereni uyarmaması, iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınmamasına sebep olmalı ya da sebepleri tetiklemelidir. Bunu belirlemek her zaman kolay olmaz. Ancak yapı denetim kuruluşunun kanun ve yönetmelikle öngörülen uyarı, kontrol ve bildirme görevlerini yerine getirmemesi veya eksik yerine getirmesi halinde, meydana gelen iş kazası

⁴⁸ Akın, Levent. İş Kazalarında Yapı Denetim Kuruluşlarının Sorumluluğu. Çimento İşveren Mart 20014 s. 66

⁴⁹ Yrg. 21. HD 11.11.2013 t. E. 2013/15519, K. 2013/20232

veya meslek hastalığından doğan hukuki sorumluluğunda bu durum kendisine kusur olarak yansıtılır.⁵⁰

Yapı denetim kuruluşu faaliyetini yapı sahibi arasındaki sözleşmeye göre icra eder. Yapı denetim kuruluşu, yapı sahibi işverenin bir alt işvereni olmadığı gibi onun müteahhidi durumunda da değildir.

Yapı denetim kuruluşu, Sosyal Güvenlik Kurumu açısından ise üçüncü kişi konumundadır. Denetim işi gördükleri işyerlerinde gerçekleşen iş kazalarında, kendilerine düşen yükümlülükleri ihlal etmiş olmaları halinde kusurlu oldukları durumlarda Kuruma karşı sorumlu tutulabilirler.⁵¹ Yapı denetim kuruluşlarının iş kazalarından Kuruma karşı sorumluluğu kusur sorumluluğudur ve üçüncü kişi konumunda 5510 sayılı Kanunun 21/4. maddesi uyarınca sorumlu tutulurlar. Ancak sorumluluğun istisnai, dar olarak tutulması gerekir. Zira iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini almak öncelikli olarak işverenin görevidir.

5. İş Sağlığı ve Güvenliği Uzmanının Sorumluluğu

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun 3/1-f bendinde “İş Güvenliği Uzmanı: Usul ve esasları yönetmelikle belirlenen, iş sağlığı ve güvenliği alanında görev yapmak üzere Bakanlıkça yetkilendirilmiş, iş güvenliği uzmanlığı belgesine sahip, Bakanlık ve ilgili kuruluşlarında çalışma hayatını denetleyen müfettişler ile mühendislik veya mimarlık eğitimi veren fakültelerin mezunları ile teknik elemanı ifade eder” şeklinde tanımlanmıştır.

İş güvenliği ile görevli mühendis veya teknik elemanların işyerlerinde istihdamı ilk kez 4857 sayılı İş Kanunu’nun 15.5.2008 tarihli 5763 sayılı Kanunun 37. maddesi ile mülga 82. maddesinde düzenlenmiştir. Maddeye göre, “Bu Kanuna göre sanayiden sayılan, devamlı olarak en az elli işçi çalıştıran ve altı aydan fazla sürekli işlerin yapıldığı işyerlerinde işverenler, işyerinin iş güvenliği önlemlerinin sağlanması, iş kazalarının ve meslek hastalıklarının önlenmesi için alınacak önlemlerin belirlenmesi ve uygulanmasının izlenmesi hizmetlerini yürütmek üzere işyerindeki işçi sayısına, işyerinin niteliğine ve tehlikelilik derecesine göre bir veya daha fazla mühendis veya teknik elemanı görevlendirmekle yükümlüdürler.”

Daha sonra yine İş Kanununun 5763 sayılı Kanun ile değişik 81. maddesinde işveren tarafından iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin işyerinde görevlendirilen personel ile yapılabileceği gibi işletme dışında kurulu güvenlik birimlerinden de hizmet olarak da yerine getirebileceği belirlenmiştir.

⁵⁰ Yrg. 21. HD 11.11.2013 t. E. 2013/15519, K. 2013/20232, Akın, s. 67

⁵¹ Yrg. 21. HD 8.3.2011 t. E 2010/11147, K. 2011/2010; 10. HD 17.12.2020 t. E. 2020/6360, K. 2020/7323

İş Kanunu içerisinde birkaç madde ile düzenlenen iş sağlığı ve güvenliği hususu, bu maddeleri de yürürlükten kaldıran 30.6.2012 tarihinde yayımlanan 6331 sayılı müstakil bir İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile düzenlenmiştir. Kanun, kamu ve özel sektör fark etmeksizin tüm işyerlerinde uygulanarak her işyerinin iş güvenliği uzmanı ve işyeri hekimi bulundurma zorunluluğunu da beraberinde getirmiştir.

Mesleki risklerin önlenmesi ve bu risklerden korunulmasına yönelik çalışmalarını da kapsayacak, iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin sunulması için işveren; çalışanları arasından iş güvenliği uzmanı görevlendirir. Çalışanları arasında belirlenen niteliklere sahip personel bulunmaması hâlinde, bu hizmetin tamamını veya bir kısmını ortak güvenlik birimlerinden hizmet olarak yerine getirebilir. Ancak belirlenen niteliklere ve gerekli belgeye sahip olması hâlinde, tehlike sınıfı ve çalışan sayısı dikkate alınarak, bu hizmetin yerine getirilmesini kendisi üstlenebilir. Belirlenen niteliklere ve gerekli belgeye sahip olmayan ancak 50'den az çalışanı bulunan ve az tehlikeli sınıfta yer alan işyeri işverenleri veya işveren vekili tarafından Bakanlıkça ilan edilen eğitimleri tamamlamak şartıyla işe giriş ve periyodik muayeneler ve tetkikler hariç iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerini yürütebilirler (6331 sK m. 6).

2012 yılında çıkan 6331 sayılı Kanuna göre tüm işverenler iş sağlığı ve güvenliği önlemleri kapsamında iş güvenliği uzmanı görevlendirmekle yükümlü ise de gerek küçük işletmelerin mali açıdan zor durumda kalmaması, gerekse yeterli sayıda iş sağlığı ve güvenliği personelinin bulunmaması nedeniyle az tehlikeli sınıfta yer alan ve 50'den az çalışanı bulunan iş yerleri için bu yükümlülük dört kez ertelenmiştir. Az tehlikeli işletmeler sınıfında yer alan 50'nin altında çalışanı bulunan işyerlerini kapsayan İş Sağlığı ve Güvenliği Uzmanı tahsisi zorunluluğu süresi 28 Temmuz 2020 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan 6495 sayılı Kanununun 56. maddesi ile 31.12.2023 tarihi olarak değiştirilmiştir (6331/38. md.).

6331 sayılı Kanununun 8/2. maddesine göre iş güvenliği uzmanı, görev aldığı işyerinde göreviyle ilgili mevzuat ve teknik gelişmeleri göz önünde bulundurarak iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili eksiklik ve aksaklıkları, tedbir ve tavsiyeleri belirler ve işverene yazılı olarak bildirir. Eksiklik ve aksaklıkların düzeltilmesinden, tedbir ve tavsiyelerin yerine getirilmesinden işveren sorumludur.

İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmeliğin⁵² 9. maddesine göre iş güvenliği uzmanlarının görevleri, rehberlik, risk değerlendirmesi, çalışma ortamı gözetimi, eğitim, bilgilendirme ve kayıt, ilgili birimlerle işbirliği olarak sayılmıştır.

İş güvenliği uzmanlarının görevi, işyerinde iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili eksiklik ve aksaklıkları belirleyip işverene yazılı olarak bildirmektir.

⁵² RG. 29.12.2012 Sayı: 28512

Ancak eksiklik ve aksaklıkların düzeltilmesinden, yerine getirilmesinden ve denetlenmesinden sorumlu tutulamazlar (m. 8/2). İş güvenliği uzmanı işverene gerekli uyarıları yapmış ve bildirmiş ise artık sorumlu tutulmayacaktır.

6331 sayılı Kanunun 8/2. maddesinin önceki halinin⁵³ iş güvenliği uzmanlarının sorumluluğunun belirlenmesinde yanlış anlaşılmaya sebebiyet vermemesi için madde 4.4.2015 tarihli 6645 sayılı Kanunun 1. maddesi ile yukarıdaki gibi değiştirilmiştir. Değişiklik ile iş güvenliği uzmanlarının sorumluluğu daha belirgin hale getirilerek azaltılmıştır. Yapılan değişiklik lehedir ve asıl sorumluluğun işverende olduğu vurgulanmıştır.

Yargıtay kararında⁵⁴ iş güvenliği uzmanının, patlamanın olduğu tank ile ilgili olarak iş güvenliği kurulunda gerekli uyarıyı yaparak sorumluluğunu yerine getirdiği ve kusurunun olmadığı yönündeki iddiası karşısında mahkemece, 6331 sayılı Kanunun 8/2. maddesindeki yasal düzenleme gözetilerek somut olayda uzmanın işverene kaza öncesi gerekli bildirim yapıp yapmadığının araştırılması, bildirim yaptığının anlaşılması halinde uzmana kusur izafe edilemeyeceğinin gözetilmesi gerektiği yönünde karar verilmiştir.

İş güvenliği hizmeti sunan kuruluşlar ile işyeri güvenliği uzmanları, iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin yürütülmesindeki ihmallerden dolayı, hizmet sundukları işverene karşı sorumludur (6331/8-3).

İş güvenliği uzmanı, işverene iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili konularda rehberlik ve danışmanlık yapmak üzere görevlendirilir. İşyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanlarının hak ve yetkileri, görevlerini yerine getirmeleri nedeniyle kısıtlanamaz. Bu kişiler, görevlerini mesleğin gerektirdiği etik ilkeler ve mesleki bağımsızlık içerisinde yürütür (6331/8). Ancak iş güvenliği uzmanının işveren yanında kadrolu olarak çalışması durumunda görevlerini yerine getirme çabası ve uyarılarının etkisi, işverenin kabulüne bağlı olacaktır. İşverenin iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerinin alınması iradesi zayıf ise bu durum iş güvenliği uzmanının çalışmalarına da yansiyacaktır.

İşyerinde bir iş güvenliği uzmanı görevlendirilmiş ise iş kazalarında iş güvenliği uzmanının, kanun ve yönetmeliklerdeki görevlerini yerine getirip getirmediği ve herhangi bir kusuru olup olmadığı incelemesi yapılacaktır. İş güvenliği uzmanının kusur veya ihmali bulunması halinde 5510 sayılı Kanunun 21/4. maddesi kapsamında üçüncü kişi olarak Kurumun rücu alacaklarından sorumlu tutulabilir. İş güvenliği uzmanı hizmet akdinin tarafı olmadığı

⁵³ 8/2. Maddenin 4.4.2015 tarihli 6645 sayılı Kanunun 1. maddesi ile değişikliğinden önceki metni: "İşyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanları; görevlendirildikleri işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğiyle ilgili alınması gereken tedbirleri işverene yazılı olarak bildirir; bildirilen hususlardan hayati tehlike arz edenlerin işveren tarafından yerine getirilmemesi hâlinde, bu hususu Bakanlığın yetkili birimine bildirir."

⁵⁴ Yrg. 10. HD 15/05/2019 t. E. 2018/6282 K. 2019/4377

ve yaptığı görev nedeniyle işveren vekili de sayılmadığından üçüncü kişi konumundadır. Sorumluluğu madde 21/4 kapsamında değerlendirilir.

Yargıtay kararlarında, iş kazalarında iş güvenliği uzmanlarına kusur verilerek sorumlu tutulduğu görülmektedir.⁵⁵ İş kazaları nedeniyle yapılan ceza yargılamalarında da iş güvenliği uzmanları mahkûm edilebilmekte ve ceza yargılamasında tespit edilen kusurun varlığı hukuk davasında da dikkate alınabilmektedir.⁵⁶

6. Kamu Kurumunun ve Kamu Görevlisinin Sorumluluğu

Kamu görevlileri görevlerini icra ederken kişiler ve özelde Kurum sigortalıları zarar görebilirler. Kamu hizmetinin yerine getirildiği sırada memurlar ve diğer kamu görevlileri veya kullandıkları araç ve gereçler ile kusurlu olarak kişilere zarar vermeleri halinde sorumlu tutulup tutulmayacakları önem arz etmektedir.

Kamu görevlilerinin kamu hizmetini ifa ettikleri sırada şahsi kusurlarının bulunması halinde haklarında dava açılmasını önleyen, onları koruyan bazı düzenlemeler mevcuttur. Düzenlemelerin amacı, kamu görevi yapanların görevlerini yaparken duraksama yaşamamaları ve dava korkusu olmadan görevlerini yerine getirilmesinin sağlanmasıdır. Kamu görevlileri bir tazminat tehdidi altında kalmayacaklar ve dolayısıyla kamu hizmetlerinin eksik görülmesi gibi bir sakıncayla karşılaşılacaktır. Ancak görevleri dolayısıyla idareye vermiş olduğu zararlardan ötürü idareye karşı olan sorumluluğu devam edecektir.

Kamu görevlileri hakkında dava engeli olması, açılan davada husumet yöneltilememesi zarar görenlerin aleyhine değildir. Zira kamu görevlilerinin kusuru nedeniyle idareleri aleyhine dava açılabilir. Amaç zararın giderilmesi ise, kamu idaresinin ödeme gücü olmayıp ödeme her zaman garanti altındadır. İdarenin yanında kamu görevlisine de dava açılması, zararın giderilmesine yönelik olmayıp kamu görevlisinin şahsının cezalandırılması amacına yöneliktir.

Anayasa'nın 129/5 maddesinde; memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken (görevlerini yaparken) işledikleri kusurlardan doğan

⁵⁵ Yrg. 10. HD 28.9.2021 t. E. 2021/7942, K. 2021/11085 Özü: Sigortalının davalı şirketine ait işyerinde bulunduğu sırada, ölçü almakta olduğu makinenin elektriğinin kontrolsüz bir biçimde verilmesi üzerine makine içerisinde dönen parçaların başına çarpması neticesinde ölüm olayının gerçekleştiği olayda hükme esas kusur raporuna göre olayın gerçekleşmesinde dava harici iş güvenliği uzmanı %2 oranında kusurlu kabul edilmiştir.

⁵⁶ Yrg. 10. HD. 16.6.2021 t. E. 2020/8445, K. 2021/8457 Özü: Ceza yargılamasında iş güvenliği uzmanı tali kusurlu olarak mahkûm edilip ceza davasında tespit edilen kusurun varlığına ilişkin maddi olgu hukuk hakimini bağlayacağından, mahkemece, kesinleşen ceza mahkemesi kararı ile mahkûm olanlara da bir miktar kusur verilmesi gerektiği gözetilmelidir.

tazminat davaları rücu edilmek kaydıyla kanunun gösterdiği şekil ve şartlara uygun olarak ancak idare aleyhine dava açılabilirliği; 657 sayılı Devlet Memurları Yasası'nın (kişilerin uğradıkları zararlar başlıklı) 13. maddesinde, kişiler kamu hukukuna tabi görevlerle ilgili olarak uğradıkları zararlardan dolayı bu görevleri yerine getiren personel aleyhine değil ilgili kurum aleyhine dava açılacağı düzenlenmiştir.

5510 sayılı Kanunun 21/son maddesi ile kamu görevlilerinin rücu davalarından muaf tutulmalarına ilişkin özel bir düzenleme getirilmiştir. Maddeye göre, *“İş kazası, meslek hastalığı ve hastalık; kamu görevlileri, er ve erbaşlar ile kamu idareleri tarafından görevlendirilen diğer kişilerin vazifelerinin gereği olarak yaptıkları fiiller sonucu meydana gelmiş ise, bu fiillerden dolayı haklarında kesinleşmiş mahkûmiyet kararı bulunanlar hariç olmak üzere, sigortalı veya hak sahiplerine yapılan ödemeler veya bağlanan gelirler için kurumuna veya ilgililere rücu edilmez.”*

21/son maddedeki düzenleme, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunundaki düzenlemeye göre özel düzenleme olduğundan elbette uygulama önceliğine sahiptir. 657 sayılı Kanunda *“personel aleyhine değil ilgili kurum aleyhine dava açılacağı”* düzenlenmiş ve herhangi bir şart koşulmamışken 21. maddede personel aleyhine dava açılabilmesi için *“bu fiillerden dolayı haklarında kesinleşmiş mahkûmiyet kararı bulunmama”* şartı getirilmiştir. 21. maddedeki düzenleme özel düzenleme olduğundan 510 sayılı Kanun döneminde meydana gelen olaylar yönünden artık rücu davalarında bu maddenin uygulanması gerekecektir.

506 sayılı Kanun döneminde meydana gelen olaylar yönünden ise Kanunda özel bir düzenleme olmadığından Anayasanın 129/5 ve 657 sayılı Kanunun 13. maddesi nazara alınarak sonuca gidilecektir.

21/son hükmünün, Anayasanın 129/5. maddesindeki hükmü ile çelişip çelişmediği üzerinde de durulmalıdır. Anayasa hükmüne göre memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında dava açılmayacağı ancak idare aleyhine dava açılabilirliğini belirtilirken *“kanunun gösterdiği şekil ve şartlara uygun olma şartı”* getirilmiştir. 21/son maddede ise kamu görevlilerinin fiillerden dolayı haklarında kesinleşmiş mahkûmiyet kararı bulunanlar hariç olmak üzere kurumuna veya ilgililere rücu edilmez hükmü getirilmiştir. Bu hükmün Anayasadaki *“kanunun gösterdiği şekil ve şartlara uygun olma şartı”* kapsamında olup olmadığı tartışılabilir ise de iki düzenleme arasında çelişkiler bulunmaktadır. Anayasa maddesi, kamu görevlisi hakkında dava açılmayacağını belirtirken 5510 sayılı Kanun, haklarında kesinleşmiş mahkûmiyet kararı varsa açılabilirliğini düzenlemiştir. Kamu görevlisinin şahsi kusuru nedeniyle mahkûm olması halinde rücu edilmesi söz konusudur. Anayasada da idaresi tarafından rücu edilebilir kayıt vardır ancak ikisi aynı şey değildir.

Kamu görevlileri Anayasa ile korunmuş iken özel kanun ile istisna getirilmiştir. Ancak Anayasadaki “*kanunun gösterdiği şekil ve şartlara uygun olmak*” hükmünün rücu şartlarının kanun ile düzenlenebileceği, madde 21/sondaki düzenlemenin bu şart kapsamında olduğu düşünülebilir.

Diğer bir husus, Anayasada idare aleyhine dava açılabilmesi düzenlenmişken 21. maddede ise kamu görevlisinin kurumuna da dava açılmayacağı düzenlenmiştir. Ancak Anayasası'nın 125. maddesinin son fıkrasında “*İdare kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararları ödemekle yükümlüdür*” şeklinde düzenleme vardır. Bunun sonucu olarak yasama organınca, idarenin sorumluluğunu ortadan kaldıran bir kanun çıkarılmaması gerekirse de alacaklı ve borçlunun kamu kurumu niteliğinde olması ve bu nedenle sonuçta ödemenin kamu bütçesinde kalacak olması nedeniyle sonuca etki olmadığı düşünülebilir.

Anayasa'nın 129/5 maddesi ile 657 sayılı Devlet Memurları Yasası'nın 13. maddesi ışığında kamu görevlileri aleyhine kamu görevi yerine getirirken kişisel kast ve kusurlarının varlığı halinde, adli yargıda dava açılabilmesinin kabulü mümkün değildir. Yargıtay kararları da bu yöndedir.⁵⁷ Yine Yargıtay kararına göre kamu kurumları tüzel kişilik olduklarından ve bu kişilik maddi değil soyut bir kişilik olduğundan, kamu hizmetini bizzat yerine getiremezler. Kamu hizmeti, gerçek kişi konumunda olan memurlar ve diğer kamu görevlileri ve bunların kullandıkları araç ve gereçlerle yerine getirilir. Bunun sonucu olarak, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin veya bunların kullandıkları araç ve gereçlerin kusur, ihmal ve hatalarından dolayı kamu hizmetinin yerine getirildiği sırada kişilerin zarar görmesi halinde meydana gelecek kusur kamu kurumunun hizmet kusurunu oluşturur. Burada, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin hizmetten ayrılabilen kişisel kusurundan bahsetmek kesinlikle mümkün olmayıp, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin bahsedilen kusuru hizmet kusurudur. Kişilerin memur statüsünde çalıştığı saptanması durumunda, haklarındaki davanın husumetten reddine karar verilmelidir.⁵⁸

Hizmet kusuru, “*kamu hizmetinin yerine getirilmesi sırasında veya sebebiyle idarenin belli bir görevlisine atıf ve izafe edilmesi mümkün bir kişisel*

⁵⁷ Yrg. 10. HD 10.12.2002, 2002/5839-9482 “Davalının kazanın gerçekleştiği tarihte Belediye de görevli şoför olarak çalıştığı ve yangına müdahaleye giderken kazaya karıştığı belirlenmesi karşısında, Anayasa'nın 129/5. maddesinde yer alan “memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlarından doğan tazminat davaları, kendilerine rücu edilmek kaydıyla ve Kanunun gösterdiği şekil ve şartlara uygun olarak, ancak idare aleyhine açılabilir.” hükmüyle, 657 sayılı Kanun'un 13. maddesindeki düzenlemeler gözetilerek davalının memur konumunda olup olmadığı ve anılan düzenlemeler uyarınca işlem yapılması gereğinin bulunup bulunmadığı yolunda herhangi bir inceleme yapılmaksızın eksik araştırmayla karar verilmiş olması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.”

⁵⁸ 10. HD 26.5.2016 t. 2014/28122 E., 2016/8618 K; 10. HD 8.5.2014 t. 2013/14128 E., 2014/10316 K.

kusur ile ortaya çıkmış olmayan, kamu hizmetinin bizzat kuruluş, işleyiş veya teşkilatlanmasındaki aksaklık bozukluk, düzensizlik, eksiklik ve sakatlık” olarak tanımlanır.⁵⁹ Hizmet kusuru, genel olarak kamu hizmetlerinin görülmesinde ortaya çıkan aksaklıklar, eksiklikler olarak ifade edilebilir. İdarenin eylem ve işlemlerinde mevcut olan hizmet kusuru, zarar ve illiyet bağı bir arada bulunduğu idarenin sorumluluğu doğar. Türk hukukunda hizmet kusurundan doğan zararlardan sadece idare sorumludur; kamu personeli hizmet kusuru sonucu doğan zarar bakımından sorumlu değildir.

Hizmeti yürüten personelin görevi sırasında yaptığı eylem ve işlemlere dair kişisel kusurunun hizmet kusuru oluşturacağı ve idarenin de bu zararın tazminiyle sorumlu tutulacağı, davanın idare aleyhine idari yargı yerinde açılacağı idare hukukunun bilinen ilkelerindedir.⁶⁰

İş kazası veya meslek hastalığından kaynaklanan ve sigortalı tarafından açılan maddi ve manevi tazminat davalarında zarar idarenin hizmet kusurundan kaynaklanıyorsa dava idari yargı yerinde açılmaktadır. Ancak iş kazası ve meslek hastalığından kaynaklanan rücu davasının yasal dayanağı 5510 sayılı Kanunun 21. maddesi olması nedeniyle zararlandırıcı sigorta olayında kusurlu bulunan kamu kurumu aleyhine adli yargı yeri olan iş mahkemesinde dava açılacaktır.⁶¹

Başka deyişle iş kazası veya meslek hastalığı bizzat kamu kurumunun kendi kusuru ile meydana gelmiş ise SGK tarafından iş mahkemesinde rücu davası açılabilir. Ayrıca idarenin yanında kamu görevlisinin de kusuru bulunursa müteselsil sorumluluk uygulaması gereği kamu görevlisinin kusuruna isabet eden miktar da idareden istenebilmektedir. Çünkü Yargıtayca kamu görevlisinin iş kazası nedeniyle kusurlu olduğunun anlaşılması halinde kusur payından idarenin de müteselsil sorumlu olduğu kabul edilmektedir.⁶²

İş kazası veya meslek hastalığı kamu görevlileri, er ve erbaşlar ile kamu idareleri tarafından görevlendirilen diğer kişilerin vazifelerinin gereği olarak yaptıkları fiiller sonucu meydana gelmiş ise, bu fiillerden dolayı hakların-

⁵⁹ Deniz, Buket. İdarenin Sorumluluğunu Doğuran Hizmet Kusuru ve Hizmet Kusuru - Kişisel Kusur Ayrımı. TBB Dergisi 2021 (153) s. 188 vd.; Günay, Metin. İdare Hukuku, 10. Baskı, Ankara, 2013, s. 367-368

⁶⁰ Danıştay 15. Dairesi, 30.5.2017 t. E. 2016/8532, K. 2017/3145

⁶¹ 10. HD 18.1.2016 t. E. 2015/5916, K. 2016/50 : Davalı Orman Genel Müdürlüğü yönünden; iş kazası sonucu yaralanan sigortalının işvereni konumunda olan davalı Orman Genel Müdürlüğü'nün 5510 sayılı Kanunun 21. maddesinin birinci fıkrası kapsamında sorumluluğunun değerlendirilmesi gerektiği, bu bağlamda, dava konusu iş kazasının gerçekleştiği iş kolu ile, işçi sağlığı ve iş güvenliği alanında uzman kişilerden seçilecek bilirkişi kurulundan, yapılacak incelemeyle; mevzuat uyarınca hangi önlemlerin alınması, bu önlemlerin davalılar tarafından alınıp alınmadığı ve alınmış önlemlere sigortalının uyup uymadığı yönleri yargısal denetime elverişli biçimde irdeleyen, varsa gelişkiyi giderir rapor alınarak, hasıl olacak sonuca göre bir karar verilmesi gerektiğinin gözetilememesi, isabetsizdir.

⁶² 10. HD 18.1.2016 t. E. 2015/5916, K. 2016/50

da kesinleşmiş mahkûmiyet kararı bulunanlar hariç olmak üzere kurumuna madde 21/son hükmü gereğince rücu davası açılmaz. Maddede “*kurumuna veya ilgililere rücu edilemez*” denildiğinden rücu engeli vardır.

Hukuk Genel Kurul kararına göre, iş kazası veya meslek hastalığı olayında kusuru bulunan kişinin memur ve diğer kamu görevlisi statüsünde olduğunun anlaşılması halinde, haklarında kesinleşmiş mahkûmiyet kararı yoksa aleyhine husumet yöneltilmesi mümkün olmayıp açılan davanın husumetten reddi gerekmektedir. Kurumun rücu alacağından sorumluluğu için ise haklarında ceza davasında verilmiş kesinleşmiş mahkûmiyet kararının bulunması gerekir. Verilen hapis, adli para cezası, hapis cezasının paraya çevrilmesi veya tecil edilmesi sorumluluğu gerektirecek olup; düşme, takipsizlik, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin kararlar ise, kesinleşmiş mahkûmiyet kararları olarak kabul edilemez.⁶³

Yargıtayın eski kararlarında Anayasa ve DMK'nın belirtilen düzenlemelerine rağmen kamu görevlisinin şahsi kusuru bulunması halinde yine de hakkında dava açılabilceği ve rücu tazminatından sorumlu olduğu kabul ediliyordu. Ancak bu görüş Hukuk Genel Kurulunun 1995 tarihli bir kararı ile kabul görmemiş ve bundan sonra içtihat değişikliğine gidilmiştir.⁶⁴

Anayasanın 129/5. maddesindeki, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan doğan tazminat davalarının ancak idare aleyhine açılabilir hükmü gözetilerek iş kazası ve meslek hastalığına ilişkin rücu davalarında görevlinin kurumu aleyhine dava açılabilceği kabul edilmektedir. Hukuk Genel Kurul kararına göre de Anayasa'nın 129/5.maddesinde “*kusur*” şartından bahsedildiğine göre yetkisini kullanan memurun veya kamu görevlisinin işlediği eylemin kasten mi yoksa ihmalen mi gerçekleştirdiğine bakılmaksızın bu eylemlerinden doğan davaların ancak idare aleyhine dava açılacağına karar verilmektedir.⁶⁵ Bu davanın da tam yargı davası olarak idari yargı yerinde açılması gerekmektedir. Yargıtayın 506 sayılı Kanun dönemindeki uygulaması bu şekildedir.

Ancak 5510 sayılı Kanununun madde 21/son düzenlemesinde de aynı uygulama devam ettirilmektedir. Kamu görevlisi hakkında kesinleşmiş mahkûmiyet kararı varsa uygulamanın devamı yerindedir. Ancak kesinleşmiş mahkûmiyet kararı yoksa maddede “*kurumuna veya ilgililere rücu edilemez*” denildiğinden görevlinin kusuru nedeniyle kurumu aleyhine idari yarıda da rücu davası açılmayacaktır. Ne var ki bu hüküm Anayasanın 129/5. maddesindeki “*idare aleyhine dava açılabilir*” hükmü ile çelişmektedir.

⁶³ HGK 27.03.2012 t. E. 2012/4-831, K. 2013/393

⁶⁴ Bkz. Aslanköylü, Resul. Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Şerhi. Ankara 2015, cilt 1 s. 904

⁶⁵ HGK 01.02.2012 t. 2011/4-592 E., 2012/25 K.

Özetlemek gerekirse, 506 sayılı Kanunun 26. maddesi uygulamasında iş kazası ve meslek hastalığının oluşumunda:

Kamu idaresi kusurlu ise	26. madde gereği adli yargı yerinde, iş mahkemesinde rücu davası açılabilir.
Kamu görevlisi kusurlu ise	Anayasa m. 129/5, 657 sayılı DMK m. 13 gereğince görevliye husumet yöneltilemez. Ancak idare aleyhine idari yargı yerinde dava açılabilir (hizmet kusuru).

5510 sayılı Kanunun 21. maddesi uygulamasında iş kazası ve meslek hastalığının oluşumunda,

Kamu idaresi kusurlu ise	21. madde gereği adli yargı yerinde, iş mahkemesinde rücu davası açılabilir
Kamu görevlisi kusurlu ise	Haklarında kesinleşmiş mahkûmiyet kararı yoksa madde 21/son gereğince kurumuna veya ilgiliye rücu davası açılmaz. Haklarında kesinleşmiş mahkûmiyet kararı varsa madde 21/son gereğince ilgililere iş mahkemesinde rücu davası açılabilir.

Kamu görevlisi kavramının kapsamı da belirlemek gerekecektir. Çünkü kamu görevinde bulunma çok geniş bir faaliyeti kapsamaktadır.

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu 4. maddede istihdam şekilleri olarak kamu hizmetleri memurlar, sözleşmeli personel, geçici personel ve işçiler eliyle gördürülür.

Kamu hizmetleri birçok statüde bulunan görevliler tarafından icra edilmektedir. Ancak bunların hepsi kamu görevlisi olmasına rağmen Anayasanın 129. maddesi uygulamasında kapsam daraltılmaktadır. Gerek HGK gerekse 10. HD kararlarında, Anayasanın 129. maddesinin, davalı memur ise uygulanabileceği, işçi (sigortalı) ise uygulanamayacağı şeklindedir.⁶⁶ Anayasanın ve DMK'nın sağladığı korumadan ancak memur statüsünde olanlar yararlandırılmakta, bunun dışında olanlara ise davalı olarak husumet yöneltilebilmektedir. Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin 14.10.2021 tarihli bir kararında da aynı ayırım devam etmiş, 5510 sayılı Kanunun 4/1.a maddesi kapsamında sigortalı olanlar hakkında dava açılabilmesine karar verilmiştir.⁶⁷

⁶⁶ Aslanköylü, s. 904

⁶⁷ 10. HD 14. 10.2021 t. 2021/7443 E., 2021/12210 K: Sonuç olarak memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kasıtlı ve kusurlu eylemlerinden dolayı meydana gelen zararlara dayalı tazminat davalarının memurlar ve diğer kamu görevlileri aleyhine değil ancak kamu idaresi aleyhine dava açılabilmesinin kabulü gerekir. Bu sebeple dairemizce verilen geri çevirme kararı sonrası gelen kayıtlar incelendiğinde davalı ...'in davaya konu kaza tarihinde 5510 sayılı Yasanın 4/1.c maddesi kapsamında sigortalı olması karşısında hakkında verilen karar isabetli ise de, celp edilen kayıtlara göre davalılardan Ramazan'ın kaza tarihinde 5510 sayılı Yasanın 4/1.a maddesi kapsamında sigortalı olduğu anlaşılmakla, anılan hususun tüm dava dosyası kapsamında birlikte irdelenerek elde

İş kazası ve meslek hastalığına dayalı maddi ve manevi tazminat davalarında da davalının işçi olması durumunda husumetinin olduğu ve davaya bakılması gerektiği yönünde kararlar verilmektedir.⁶⁸

5510 sayılı Kanunun 21/son maddesi ile rücu engeli hususunda özel bir düzenleme getirilmiş olmasına rağmen henüz yargı kararlarında tüm kamu görevlilerini kapsayacak şekilde bir uygulama istikrar kazanmamıştır. 2016 tarihli bir Yargıtay kararında ise 5510 sayılı Kanunun 4/1.a bendi kapsamında çalışanların da rücu engelinden yararlanacağına dair karar verilmiştir.⁶⁹

Memurun tanımı DMK'da yapılmıştır. “*Mevcut kuruluş biçimine bakılmaksızın, Devlet ve diğer kamu tüzel kişiliklerince genel idare esaslarına göre yürütülen asli ve sürekli kamu hizmetlerini ifa ile görevlendirilenler, bu Kanunun uygulanmasında memur sayılır.*”

Yukarıdaki tanımlananlar dışındaki kurumlarda genel politika tespiti, araştırma, planlama, programlama, yönetim ve denetim gibi işlerde görevli ve yetkili olanlar da memur sayılır.”

Kamuda memurlar çalıştığı gibi sözleşmeli işçiler de çalışmaktadır. Kamuda çalışan işçiler de kamu görevi görmekte ve idarenin emir ve talimatını yerine getirmektedirler. Anayasasının 129. maddesi, memurların yanında “*diğer kamu görevlilerini*” de saymıştır. Ayrıca 21/son maddede “*kamu görevlileri; kamu idareleri tarafından görevlendirilen diğer kişiler*” kavramı kullanılmıştır. Bu kavramlar sözleşmeli personeli, işçileri de kapsamaktadır. Dolayısıyla 506 sayılı Kanun döneminde rücu engelinden sadece devlet memurlarının yararlandırılması hatalı olduğu gibi 5510 sayılı Kanun döneminde ise açıkça düzenleme olması, kanundaki kavramların tüm kamu görevlilerini kapsamaması nedeniyle de işçilerin de rücu engelinden yararlanması gerekmektedir.

Kamuda çalışan sözleşmeli personel ile işçilerin de kamu görevi yaptığı tartışmasız olup memurların korunması yönündeki gerekçeler, işçiler yönün-

---

edilecek sonuca göre hüküm kurulması gerekirken yanlıgılı değerlendirmeye yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsizdir ve bozma nedenidir.

⁶⁸ Balcı, Mesut/Soner, Birol/Aydoğan, Bahri/Yener, Ahmet. İş Kazaları ve Meslek Hastalıklarından Kaynaklanan Manevi Tazminat Davaları. Ankara 2019. S. 411

⁶⁹ 10. HD 18.1.2016 t. E. 2015/5916, K. 2016/50: 5510 sayılı Kanunun 4. maddesinin 1. fıkrasının a bendi kapsamında çalıştığıın anlaşılması halinde ise, 5510 sayılı Kanunun 21. maddesinin beşinci fıkrası kapsamında, iş kazasının vazifesinin gereği olarak yaptığı bir fiil sonucu meydana gelip gelmediği yöntemince araştırılarak; anılan koşulun gerçekleşmesi halinde hakkında ceza davasında verilmiş kesinleşmiş mahkûmiyet kararının bulunmaması nedeniyle hakkında açılan davanın reddi gerektiği, bu bağlamda rücu engeli olduğundan kusur payından diğer davalının müteselsil sorumluluğunun bulunmadığının gözetilmemesi; aksi halde anılan madde hükmü koşulları oluşmadığından 5510 sayılı Kanunun 21. maddesinin dördüncü fıkrası kapsamında sorumluluğunun değerlendirmesi gereğinin gözetilmemesi isabetsizdir.

den de geçerlidir. Hukuk Genel Kurulunun bir kararında,⁷⁰ kamu görevlilerinin eylemleri nedeniyle oluşan zararlardan devletin sorumluluğuna ilişkin yasal düzenleme, kavram ve kurumlar irdelenirken 5237 sayılı Türk Ceza Kanunundaki tanımdan yararlanılmıştır.

Kamu görevlisi, 5237 sayılı TCK'nın 6. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendinde; *“kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişi”* olarak tanımlanmıştır. Bu tanıma göre, kişinin kamu görevlisi sayılması için aranacak yegâne ölçüt, gördüğü işin bir kamusal faaliyet olmasıdır.

Kamusal faaliyet konusunda anılan madde gerekçesinde; *“Anayasa ve kanunlarda belirlenmiş olan usullere göre verilmiş olan bir siyasal kararla, bir hizmetin kamu adına yürütülmesidir. Bu faaliyetin yürütülmesine katılan kişilerin maaş, ücret veya sair bir maddî karşılık alıp almamalarının, bu işi sürekli, süreli veya geçici olarak yapmalarının bir önemi bulunmamaktadır. Bu bakımdan, örneğin mesleklerinin icrası bağlamında avukat veya noterin kamu görevlisi olduğu hususunda bir tereddüt bulunmamaktadır. Keza kişi, bilirkişilik, tercümanlık ve tanıklık faaliyetinin icrası kapsamında bir kamu görevlisidir. Askerlik görevi yapan kişiler de kamu görevlisidirler. Bu bakımdan örneğin bir suç vakasına müdahil olan, bir tutuklu veya hükümlünün naklini gerçekleştiren jandarma subay veya erleri de kamu görevlisidirler.*

Buna karşılık, kamusal bir faaliyetin yürütülmesinin ihaleye dayalı olarak özel hukuk kişilerince üstlenilmesi durumunda, bu kişilerin kamu görevlisi sayılmayacağı açıktır” düşüncelerine yer verilmiştir.

HGK anılan kararında, davalı belediyenin işçisi olarak çalışan davalının, kullandığı çöp süpürme aracı ile seyir halinde iken meydana gelen trafik kazasında kusurlu davranışı ile ölüme sebebiyet vermesi halinde işçinin görevi sırasında ve görevini ifa ederken işlediği bir kusura ve bu kusurun niteliği itibarıyla de kamu görevlisinin ihmeline dayandığını, eylemin görev sırasında ve görevle ilgili olmasına ve hizmet kusuru niteliğinde bulunmasına göre, husumetin kamu görevlisine değil, idareye düştüğüne karar vermiştir.

Kamu idaresi, kamuya ait bir işi kendi personeli ile yapmayıp ihale ile özel hukuk kişilerine yaptırması durumunda bu kişilerin de kamu görevlisi sayılıp sayılmayacağı hususu üzerinde durulmalıdır. TCK 6. maddenin gerekçesinde bu kişilerin kamu görevlisi sayılmayacağı belirtilmiştir. Bizce de kamuda ihale ile işin yükleniciye yaptırılması durumunda yüklenicinin çalışanları kamu görevlisi sayılmayacak ve rücu engelinden yararlanamayacaktır. 21/son maddede *“kamu idareleri tarafından görevlendirilen diğer kişiler”* kavramı kullanılmış ise de bu kavramı geniş tutmamak, kamu idarelerinin kendisi tarafından direk görevlendirilen kişiler olarak yorumlamak gerekir. Hiç şüphesiz müteahhit aracılığı ile yapılan işte zarar oluşması halinde yine

⁷⁰ HGK 27.03.2012 t. E. 2012/4-831. K. 2013/393

hizmet kusuru oluşacak ve kamu idaresine karşı dava açılması halinde idari yargı yerinde açılması gerekecektir.⁷¹

Kamu görevlileri, iş kazası veya meslek hastalığının meydana gelmesinde kusurları bulunması halinde üçüncü kişi konumundadırlar ancak 21/son madde hükmü gereğince haklarında rücu davası açılamaz. 506 sayılı Kanunun uygulamasında kamu idaresi tazminata mahkûm olursa, şartları varsa kamu görevlisine rücu edebilecektir. 5510 sayılı Kanun döneminde ise 21/son maddede açıkça kurumuna ve ilgililere rücu edilemez denildiğinden artık rücu imkânı kalmamıştır.

Kamu görevlileri, görevleri dışında resmi sıfattan ayrılmış ve kusurlu olarak bir zarara sebebiyet vermeleri halinde yine üçüncü kişi sayılacak ancak bu sefer 5510 sayılı Kanun 21/4 maddesi kapsamında sorumlu tutulacak ve herhangi bir korumadan da faydalanmayacaktır. Kişisel kusur olarak nitelendirilen durumlar, özel hukuktaki haksız fiile denk gelmektedir.

Kamu görevlisi aleyhine rücu davası açılmış ve mahkemece belirtilen hükümler dikkate alınmadan aleyhine hüküm kurulmuş ve ilgililerce yasa yoluna başvurulmamış ise bu hüküm artık usulen kesinleşmiş bulunmaktadır. Bu durumda kamu görevlisi hakkında rücu engeli bulunmasına rağmen yine de sorumlu tutulması bir usul kuralı olarak karşımıza çıkmaktadır.

IV. SONUÇ

5510 sayılı Kanunda, iş kazası ve meslek hastalığının meydana gelmesi halinde Sosyal Güvenlik Kurumunun sigortalısına yaptığı yardımları kusurlu üçüncü kişilerden de geri alınması düzenlenmiştir. Kanunun 21/4. maddesinde iş kazası, meslek hastalığı ve hastalık, üçüncü bir kişinin kusuru nedeniyle meydana gelmişse, sigortalıya ve hak sahiplerine yapılan veya ileride yapılması gereken ödemeler ile bağlanan gelirin başladığı tarihteki ilk peşin sermaye değerinin yarısı, zarara sebep olan üçüncü kişilere ve şayet kusuru varsa bunları çalıştıranlara rücu edileceği düzenlenmiştir.

Sigortalılığın başlaması ile işçi, işveren ve Kurum arasında üçlü bir ilişki kurulmaktadır. Bu üçlü ilişkinin dışında olan herkes üçüncü kişidir. 5510 sayılı Kanunun 4/1-b sigortalıları yani kendi adına bağımsız çalışanlar yönünden ise işverenleri bulunmadığından Kurum ile aralarında ikili bir ilişki bulunmaktadır.

İş kazası veya meslek hastalığında kusuru bulunan diğer işçi, işyeri dışından tamamen yabancı bir kişi veya işveren, yapı denetim kuruluşları, iş sağlığı ve güvenliği uzmanı, sigorta şirketi, sürücü, işleten ve kazaya neden olan makinanın üreticisi üçüncü kişi olabilir. Üçüncü kişinin işverenin de

⁷¹ HGK 30.09.2021 t. 2017/1376 E, 2021/1116 K.

üçüncü kişi sayılabilmesi için kazaya uğrayan sigortalının işvereni değil yabancı bir işveren olmalıdır.

Meydana gelen iş kazası veya meslek hastalıklarında kusurlu bulunanların öncelikle sigortalılık ilişkisine göre üçüncü kişi olup olmadıkları tespiti yapıpı akabinde sorumlulukları madde 21/4 kapsamında irdelenmelidir.

Üçüncü kişinin sorumlu tutulabilmesi için iş kazası ve meslek hastalığının meydana gelmesi ve kaza ile üçüncü kişinin davranışları arasında illiyet bağının bulunması yeterlidir. Üçüncü kişinin sorumluluğu 5510 sayılı Kanununun 21/4. maddesinde kusur sorumluluğu olarak düzenlenmiştir. “Kusur” kavramı üst kavramdır, aynı zamanda ağır ve hafif ihmali de kapsar.

İş kazası ve meslek hastalığında kusurlu bulunan üçüncü kişilerin sorumluluğunun kaynağı 21/4. maddedeki kusur sorumluluğudur ve kendine özgü sorumluluktur. Borçlar Kanunu ve diğer kanunlarda düzenlenen kusursuz sorumluluk halleri üçüncü kişiler hakkında uygulanmaz. Çünkü madde ayrıca kusurlu bulunmaları aranmıştır.

5510 sayılı Kanununun 21. maddesinde üçüncü kişilerin sorumluluğu için kasıt ve kusur birlikte aranarak işverenlere göre durumu ağırlaştırılmasına rağmen ilk peşin sermaye değerinin yarısından sorumluluk ile de durumu hafifletilmiştir. Üçüncü kişilerin kamu görevlisi olmaları halinde ise haklarında rücu engeli getirilerek açılan davalarda husumetten korunmuştur. Ancak zararlandırıcı olay, kamu görevlilerinin vazifelerinin gereği olarak yaptıkları fiiller sonucu meydana gelmiş ve bu fiillerden dolayı haklarında kesinleşmiş mahkûmiyet kararı bulunmaması gerekmektedir. Bu durumda kamu görevlisinin kurumuna da dava açılmayacağı düzenlenmiştir.

Sorumluluk hukukunun temel amacı, ortaya çıkan zararın kim tarafından ne oranda tazmin edileceğinin tespitidir. Zararın tazmini zarar veren faile ait olduğundan kusurun tespiti ve derecesi önem arz etmektedir. Zararın doğması üçüncü kişinin eylemi sonucu olduğu belirlendikten sonra da tazminatın miktarının belirlenmesi için kusurun yoğunluğunun tespiti gerekmektedir. Üçüncü kişi, hizmet akdi ve sigortalılık ilişkisinde taraf olmadığından kusurunun yoğunluğu genel hükümlere belirlenmektedir.

KAYNAKLAR

Akın, Levent. İş Kazalarında Yapı Denetim Kuruluşlarının Sorumluluğu. Çimento İşveren Mart 20014

Alp, Nihat Seyhun, Rücu Davaları, Ankara 2018

Aslanköylü, Resul. Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Şerhi, Cilt 1, Ankara 2015,

Civan, Orhan Ersun. İş Kazası veya Meslek Hastalığından Doğan Rücu Davalarında Sosyal Güvenlik Kurumu Karşısında Sorumluluğun Kapsamı ve Müteselsil Sorumluluk. Ankara Üni. Hukuk Fak. Dergisi, 64 (4) 2

Çenberci, Mustafa. Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi. Ankara 1977

Deniz, Buket. İdarenin Sorumluluğunu Doğuran Hizmet Kusuru ve Hizmet Kusuru- Kişisel Kusur Ayrımı. TBB Dergisi 2021 (153)

Duman, Barış. 4708 Sayılı Kanun Çerçevesinde Yapı Denetim Kuruluşunun İş Sağlığı ve Güvenliği Sorumluluğu, TBB Dergisi 2019 (143)

Eren, Fikret. Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2019

Günday, Metin. İdare Hukuku, 10. Baskı, Ankara, 2013

Güzel, Ali/Okur, Ali Rıza/Caniklioğlu, Nurşen. Sosyal Güvenlik Hukuku, İstanbul 2020

Keser, Yıldırım. Karayolları Trafik Kanunu Kapsamında Desteğin Tam Kusurlu Olması Halinde Destek Görenlerin Destekten Yoksun Kalma Tazminatı Talep Edebilmesi Sorunu, YÜHFD, C.XVIII, 2021/1

Kılıçoğlu, Ahmet. Borçlar Hukuku, Genişletilmiş 10. Baskı Ankara 2009

Özdemir, Halil İş Kazası ve Meslek Hastalığı Nedeniyle SGK Alacağından İşverenin Sorumluluğu. Yargıtay Dergisi Ekim 2021, sayı 4,

Özdemir, Halil. Trafik Kazaları Nedeniyle Oluşan Sağlık Hizmet Bedellerinden Sosyal Güvenlik Kurumunun Sorumluluğunun Kapsamı. Sicil İş Hukuku Dergisi 2013 Yılı, sayı: 30

Özdemir, Halil. Sosyal Güvenlik Kanunları, Ankara 2020

Tuncay, A. Tuncay/Ekmekçi, Ömer. Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, İstanbul 2017

Tuztaş, Hüseyin. Trafik Kazalarından Doğan Cismani Zararlar ve Tazmini. Konya Barosu Yayınları no:12

Ulaş, Işıl. Uygulamalı Sigorta Hukuku, Ankara 2002, 3. Bası, S. 792

Yılmaz, Ejder. Hukuk Sözlüğü. Ankara 2010

Yargıtay Kararları Özel Arşiv

İnternet Kaynakları:

Çelik, Ahmet Çelik, <https://www.tazminathukuku.com>;

Ölmez, Fatih. İşveren Sorumluluk Sigortası. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/372955>

<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>

ASGP
AKADEMİK SOSYAL GÜVENLİK PLATFORMU